8731

Adrià Gual

ELS POBRES MENESTRALS

COMEDIA EN TRES ACTES

2

Al meu estimat y respectable amich el Doctor **E. Bertrán Rubio** *en penyora de bon afecte y agrahit a la seva bona amistat.*

ADRIÁ GUAL

Octubre de 1908.

Quatre paraules

De tant com aquesta comedia mereix un pròlech llarch, he decidit prescindirne per dugues rahons. Primerament perque no vuy que'l llegidor rebi les consecuencies de les íntimes refiexions meves, que potser se extendríen més enllà de lo que la seva amable bona voluntat podría soportar; segonament perque aixís intento tota reflexió, tot aclariment per la sola expresió dels meus personatges. Y ben mirat aixís n'hi ha prou. Se tracta d'un assumpte tant nostre!

Jo sé que la meva comedia no es d'èxit sorollós, ben al contrari. Sabeu lo qu'es? Un plany, un condol, un neguitós esplay encobert per moments d' aquell aparent bon humor, germà, part de la tristor inevitable, una prevenció, un ben intencionat advertir!...

Si el qui la llegeixi vegés en ella el retrat propi, o sapigués endevinari l'ombra del conegut, y experimentés la dolsa esgarrifor de la emoció; si el que la vegés realisada se sentis empenedit, disposat al correctiu, o consolat per la sola intenció... si a uns y altres pot servir de estimul per ben conduhir les passes de sers estimats que arriven a temps, aleluya! y donemne infinites mercès a l'afable concell de natura, que tan y tan ens ama contra la nostra indiferencia.

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

http://archive.org/details/elspobresmenestr2502gual

Els pobres menestrals

Adrià Gual

Els Pobres Menestrals

Obra en tres actes

Aquesta comedia es propietat del seu autor y ningú podrà reimprimirla ni traduirla.

La *Sociedad de Autores Españoles* está encarregada de cobrar els drets de representació.

Queda fet el dipòsit que la lley senyala.

BARTOMEU BAXARIAS - EDITOR
Passatge de Mercader, 10, interior.
BARCELONA.—1908.

PERSONATGES

Bonaventura Salas.		60	anys.
Enrich Salas		27	»
Eusebi Montferrer.		26	»
Dependent Lluis Sostres. . .	uns.	31	»
Hilari	cap els.	80	»
Barrugàs, (no parla) . . .	» .	23	»
Un senyor, » »	» .	30	»
María		23	»
Ernestina Salas.		21	»
La Pitoya,.	uns.	73	»

L'acció passa a Barcelona durant el primer y el segón acte, y a Ciureda durant el tercer.

~~613430~~ 668569

ACTE PRIMER

Som a casa'l senyor Bonaventura Salas, en una saleta situada entre'l menjador y el despaig-consultori del seu fill *(sala d'espera)*.

Podem imaginarnos el pis, perteneixent a una casa de l'antigua Ciutat. Tot ell sent, no obstant, l'influencia de las estades *ensanchenques* com si una forsa impetuosa l'atansés de les grans avingudes, mostrantse per tal motiu engalanat ab bonichs que no li escahuen.

La estora decorada ab un mostrejat a grans flors, de gust inglés (*interromput*), se baralla descaradament ab l'envigat del sostre, y el paper que pretent decorar les parets, apareix decididament modern, com la mateixa contradicció dels marchs feixuchs y reforsats de les portes. Arreu s'escampen, barrejats ab els mobles d'innegable segell de trenta anys enrera, algun dels qui la filla del senyor Salas ha donat en dirne del *últim istil*, y per tot se destaquen, *bibelots* y enredats que s'anyoren, reclamant son destí veritable, al temps que un ambent de bona voluntat fracassada per lo que toca al *problema de la distinció*, resplandeix arreu, embolcallantlo tot de ben entristidora manera.

La nostra escena, donchs, es presenta talment com un seguit de répliques y controversies, que completades per sos albergats, presenten la més inarmònica de les notes a les que tant acostumada tenim nostra visió real.

A mà dreta del espectador, hi han dugues portes. La primera dona a les habitacions dormitoris y la segona al menjador y d'aquet estant a la sortida del pis. A mà esquerra y al mitg del pany de paret se'n veu un'altre ab *mampara*, folrrada de panyo vermell

recuadrat ab motllura de fusta daurada: es la que dona a la sala despaig del doctor Salas. Al fons y no ben centrat, un balcó ornamentat de ses cortines blanques estufades y d'un trasparent cortina de gust actual a travers del que s'endevinen els balcons de la casa devantera, com succeheix en els carrers estrets.

Davant del balcó hi ha una tauleta rodona moderna, (gust de fàbrica). y damunt un test empolainat ostenta una planta malaltisa. Del balcó cap al menjador, un sofà y dos sillons passats de moda, la seva alfombreta als peus.

Del balcó al despaig una cónsola de les d'aquell temps, ab son mirall indispensable.

Al bell mitg de l'habitació, una taula de centre gran, plena de revistes y algún llibre escampat, com també voltada de cadires de Viena. Un llum de gas penja del sostre al bell mitg d'aquesta taula. Cadires arreu que com el llum de gas seràn modernes y de mal gust. Quadros de retrats de familia, un especialment damunt el sofà, representant una Senyora pentinada ab rissos y coll planxat, qu'es la difunta esposa del senyor Salas; altres de menuts posats ahont millor conbinin. Entre les dugues portes de mà dreta, el cromo de *Juana la Loca*, per banda de la porta del despaig els de *La conversió del Duch de Gandía* y *La rendició de Granada*. Els *bibelots* y altres *monades* demunt la cónsola. Entre la cónsola y el balcó, en la paret, colocada una gàbia ab un canari ensopit.

Son les dugues y mitja de la tarde d'un día plujós d'hivern. La llum entra escassa y trista per el balcó del fons.

COMENSA

Tot seguit s'es oberta la cortina, apareix en la barroca sala, el dependent Sostres, assegut en una de les cadires que volten la taula central. Té el barret y el paraigues a la mà y ab *posa* resignada, espera al senyor Salas, per qui vé. Passat un curt moment, pren un diari dels que damunt la taula's troben, el fulleja nerviosament y'l llensa de nou ahont era al temps que impacient se treu el rellotge de la butxaca, mira l'hora y mostrantse contrariat, se'l desa, de nou, en el moment que apareix el senyor Salas, venint del menjador y portant el tovalló entre mans.

M'havía descuidat de dir que mentres el dependent Sostres ha permanescut sol, s'ha sentit de part del menjador, confosa conversa animada y alguna que altra rialla. El senyor Salas provenint d'aquesta animació's presenta com aquell que té ganes d'enllestir ab el dependent, per de nou deixarse anar cap a l'íntima expansió de la taula. Ajusta la porta darrera d'ell y diu, un xiquet impacient a n'en Sostres, que al veurel s'aixeca tot seguit.

SENYOR SALAS

Donchs qué hi ha de nou?

DEPENDENT

Si, miri: com que ja he dinat y me'n torno cap al taller, he pensat de pujar per si aquesta tarde vostè tampoch venía, tota vegada que l'haig d'enterar d'un assumpto urgent.

SENYOR SALAS

De què's tracta?

DEPENDENT

El de les cartolines que ha tornat ab el comte.

SENYOR SALAS

Diastre d'home! Y què li has dit?

DEPENDENT

Que vostè no hi era; que jo no'n sabía res... lo que tením costum de dir.

SENYOR SALAS

Sempre contraria, però si es per això sol; no calía que vinguessis.

DEPENDENT

Es que avuy s'ho ha prés més a la valenta.

SENYOR SALAS (*intrigat*)

Com vols dir, a la valenta?

DEPENDENT

Ha dit que aquesta tarde tornaría, per saber del cert quin día pot comtar ab els diners, ben entés que no ha de passar del 15 y que de no ser aixís...

SENYOR SALAS

Si, si, si; no parlis més; deurà enviar el procurador; posarà l'assumpto en mans agenes... mes les sé de memoria aquestes resolucions. (*Pausa*) Es veritablement enrabiador lo que'm passa. Tota la vida he complert puntualment ab tothom, m'arriba un moment flach d'aquells moments que al més pintat li arriben... que després s'adoben y'm tracten aixís... com un mal pagador d'ofici... com tractarien al primer passant... es insolent! de tot punt insolent!

DEPENDENT

El negoci no té amichs, senyor Salas.

SENYOR SALAS

Si no'm dius res més que això... y quant puja'l comte? ja ni me'n recordo, si vols que't diga la veritat.

DEPENDENT

(*trayentse un llibret de notes de la butxaca*)

Miri: dugues centes vintidós ab setanta cinch.

SENYOR SALAS

(*altament sorprés, després d'una petita pausa*)

Dugues centes vintidós ab setanta cinch? (*el Dependent, per tota resposta, li vol mostrar l'apuntació, la que ell refusa mentres, exitat y tot passejantse, diu:*) Quína barbaritat... Però... però això es un comte qu'esparvera (*s'assseu en una de les cadires del vol de la taula*). Dugues centes vintidos... (*Pausa*)

DEPENDENT

Y bé; qué li direm?

SENYOR SALAS

Si, mira: de moment... no sé. (*Com qui reflexiona*) Dígali que no m'has vist... que... lo que vulguis, aplàsseu, tíreu enllà... (*Pausa*) Si en Falp pagués.

DEPENDENT

Corrent. (*Pausa. El Dependent queda parat com qui espera dir quelcom més. Al adonarsen el Senyor Salas, s'aixeca tot dientli:*)

SENYOR SALAS

Tens res més per dirme?

DEPENDENT

Sí senyor; ha passat també el senyor Galindez.

SENYOR SALAS

Ah! veus? això m'interessa. Vols dir el del «Consultor del Contribuyent»?

DEPENDENT

Si, si.

SENYOR SALAS

Y què diu?

DEPENDENT

Sembla, segons s'esplica...

SENYOR SALAS

(*interrompentlo y abaixant el tò de veu*)

Parla baixet, y ... passa vía; justament tením un convidat a taula, un amich de carrera del noy, sabs?... y...

DEPENDENT

Sí; ja ho he vist, ja...

SENYOR SALAS

Digues, digues... baixet, sabs?

DEPENDENT

Donchs sembla, segons m'ha dit, que no hi ha modo d'arreglarho seguint el concell del seu advocat.

SENYOR SALAS

Be. (*Contrariat*)

DEPENDENT

Y que arribada la cosa al punt que s'ha

deixat arribar, caldrà que pagui ab l'apremi, y tot, (*naturalment*) y abans de passats tres dies, donchs, de lo contrari, l'embarch fora inminent. (*Pausa.*)

SENYOR SALAS (*Molt estranyat*)

Això diu?

DEPENDENT

Això.

SENYOR SALAS

No'n volía saber d'altra. Es dir que per darme noves d'aquesta mena, haig de pagar dugues pessetes al mes? Tots son una colla de trapelles, tots. (*Pausa*). Està be, està be. (*Se passeja nerviós y de cop s'atura per dir:*) Ne tens cap més d'alegría per donarme? (*El Dependent arronsa les espatlles, confús.*) Ja pots, ja, si es cas... suposo que de clixés ne deus haver fet molts... (*Pausa*). Ni un? (*Dependent diu que «no» ab el cap*) Sí... tot va bé, tot!

DEPENDENT

Ab el temps que fa...

SENYOR SALAS

Oh! hem arribat a un punt que tant se val que plogui com que fassi bon sol... Quan un pensa ab aquells temps que la feina 'ns sobrava per tots costats... y aquells altres de Monsieur Genard que retreya sempre el que'm va vendre la casa.

DEPENDENT

Tot evoluciona...

SENYOR SALAS

Justament!

DEPENDENT

Avuy no n'hi ha prou de ser un bon operador; es necessari seguir l'època... a vostè li manca de fa temps un esperit jove aprop, que tinga iniciativa propia, ben entès.

SENYOR SALAS

L' esperit jove de que parles, aceptant que'm siga indispensable, ningú més bé que tu podria aportàrmel; perque... què vols que'n fassi jo de la fotografía quan me mori? no me la emportaré pas als llims. me penso, ni se'n ciudarà la noya, ni el noy, tot un doctor, deixarà la carrera y's posarà a retratar primeres comunions. . per haverla de deixar en mans d'un estrany... entenentme bé...

DEPENDENT

Ja, ja...

SENYOR SALAS

Més valdría en les teves que 'n les d' un altre; sinó que tu no ho has may volgut entendre.

DEPENDENT

Ja sab, senyor Salas, les meves intencions quines son.

SENYOR SALA

Es dir que segueixes aferrat a la idea d'establirte pel teu comte ab aquell amich...

DEPENDENT

He trobat capitalista.. Per què l'haig de menyspreuar?

SENYOR SALAS

Pàra comte, para comte... y veyes de no

dar un pas en fals, que no seríes tu'l primer en darlo.

DEPENDENT

Pot contar!

SENYOR SALAS

Y aixís y tot, vols ferme creure que una combinació entre tots plegats no fora possible de trobarse?

DEPENDENT

Com a combinació... prou n'hi hauría una...

(*En aquest just moment Ernestina apareix venint del menjador y se la veu que ho fa com cercant pretext de fer marxar al Dependent Sostres. Al apareixe dissimula fingint sorpèndrers y no volguent torbar*)

ERNESTINA

Ah!

SENYOR SALAS

(*també tractant de dissimular*)

Què vols?

ERNESTINA

Res, res. Pendrem café aquí; te sembla?

SENYOR SALAS

Com vulguis. Totseguit acabem nosaltres.

ERNESTINA

Està bé, papà. (*se'n va de nou. El Senyor Salas ajusta la porta.*)

SENYOR SALAS (*al Dependent*)

Què deyes? (*pausa*)

DEPENDENT

Que'l meu amich y jo, parlant ahir dels

nostres assumptos, vàrem de nou recaure ab l'idea de...

SENYOR SALAS

Ah!... vols dir ab el propósit anterior de comprarme la casa per quatre pessetes y mitja?...

DEPENDENT

Pensi bé, Senyor Salas, que no se li va oferir un preu humiliant.

SENYOR SALAS

Ni me'n recordo a punt just; sé no més que's tractava d'una cantitat fabulosament petita. Això es a mi a qui no convé de cap manera... no hem arribat encara a n'aquest punt, ah! no. (*mitg rien ab despit*) El moment actual es dur, si, però es transitori...

DEPENDENT

Sento que s'ho miri aixís, com un desacert, donchs es aquesta la sola combinació que's podría intentar.

SENYOR SALAS

Una venta ultrajant, may! may!

DEPENDENT

En aquest cas, y tota vegada que la conversa s'ho porta, vostè ja's pot fer càrrech qu'es precís que jo pensi ab mí y que... quan més prompte puga... (*pausa*)

SENYOR SALA (*molt sorprés*)

Parles de deixarme? aixís... secament?...

DEPENDENT (*excusantse*)

Secament!...

SENYOR SALAS

Si; secament... tu desconfíes de mi.

DEPENDENT

Senyor Salas!

SENYOR SALAS

Ho veig clar, hi han per entre mitg els tres mesos que't dech y que't creus no cobrar.

DEPENDENT

Jo...

SENYOR SALAS

No fingeixis, Lluis. Al fi y al cap ets tu com tots. Te sents neguitós prop del malalt!... si... vesten d'un cop, si vols.

DEPENDENT

Però quí parla d'anarsen, de deixarlo secament? això vostè s'ho forja en el seu cap; no he dit ni penso tal cosa... crèguim *(pausa)*

SENYOR SALAS (*mirantlo fit*)

M'ho dius del cert?

DEPENDENT

Del cert. No en và m'he estat tanst anys al seu costat.

SENYOR SALAS (*donantli la mà*)

Sí; hauría sigut massa crudel; perdónemho Lluís, no'n fassis cas, passo uns dies enterbolits, oh! si no fos la esperansa certa y positiva d'altres coses! no duguis pressa, eh!... jo ja me'n faig càrrech que tu tens obligació de pensar ab tu y que al meu costat, segons com, el pervindre no't fora massa falaguer, però... no'm deixis de sopte... potser encara... què sab un, tu.., jo mateix... podem cambiar de pensament tal volta y... deixarme bruscament no...

DEPENDENT

Paraula n'hi dono.

SENYOR SALAS

Bon noy, bon noy... y... (*molt misteri*) que may els meus n'haguessin esment de tot això que tu sabs: podría pertorbarlos en el seu camí y tinch obligació de evitarho.

DEPENDENT

Estigui tranquil.

SENYOR SALAS

Això no ha de sortir de nosaltres, saps?... Ves... ves .. y no deixis d'insistir ab aquells comtes petits, eh?

DEPENDENT

Aquest vespre aniré jo mateix per el de la Societat Choral. (*Maria apareix venint del menjador; treu et tapet y el test de la tauleta menuda, hi passa un drap y la coloca davant del sofà*)

SENYOR SALAS

Jo aquesta tarde daré també un pas que'm volía estalviar, però... el daré... no m'esperis, sents? (*Això dit molt baix de veu*) Ves, ves. (*Mentres ha durat aquest diàlech s'haurà fet per manera de dar idea de que en el menjador segueix el dols «sobre-taula». Un cop a la porta el Dependent diu:*)

DEPENDENT

Passiho bé.

SENYOR SALAS (*detenintlo*)

El senyor Marsal no ha vingut?

DEPENDENT

No senyor.

SENYOR SALAS

Corrent.

DEPENDENT

Fins demà.

SENYOR SALAS

Adeu. Ves a obrir, María (*Pausa. Uns passos cap al balcó, mitg abstret*) Ah! si no fos que un espera!... que un té dret a esperar! (*Aquí'ls remors alegres del menjador s'han atansat; s'obra la porta de bat a bat y entren, tot garlant y rient, Ernestina, Enrich y Montferrer, aquets dos fumant un cigarret de paper. Aturats un moment al peu de la porta's topen ab el Dependent Sostres que se'n va tot saludantlos respectuosament ab un moviment de cap, al quin ells apenes contesten. María se'n va al seu darrera y els tres recent entrats avensen cap a la taula central com qui segueix una conversa*)

MONTFERRER

Perfectament, admirable!

ERNESTINA

Estarem millor, ja ho crech.

ENRICH

Si, si. (*El Senyor Salas s'adona d'ells y's refà tot d'un cop alegrant l'expressió del rostre y parlant d'un tò festiu un tant soptat, mentres diu fregantse les mans:*)

SENYOR SALAS

Es dir que's pren aquí'l cafè?

MONTFERRER

Aixís ho disposa la seva filla.

SENYOR SALAS

Crech que ha tingut bona pensada.

MONTFERRER

Tots hi estem d'acort.

SENYOR SALAS (*a Montferrer*)

Dispènsim, eh! però'ls homes de negoci, ja se sap, a lo millor ens surt un entrebanch...

MONTFERRER

Vol callar!

ERNESTINA

Ah! si, y d'entrebanchs masses.

SENYOR SALAS

Què s'hi pot fer! (*Enrich s'asseu en un dels sillons*)

ERNESTINA

Ditxós serà'l dia que't desfaràs del negoci (*a Montferrer*) Aconcéllili vostè que a la seva edat s'ha de viure més tranquil; sobretot no necesitantho.

MONTFERRER

La seva filla té molta rahò, senyor Salas. El vici del treball es perdonable durant la joventut y encara...

ENRICH

Ah! aquesta sentencia en boca teva, hi escau maravellosament.

MONTFERRER (*rient, a Ernestina*)

No'n fassi cas, he sigut de sempre un ser incomprés.

SENYOR SALAS

Jo en cambi, veu: sense'l treball fora home al aigua.

MONTFERRER (*sempre en tò festiu*)

Son malaltíes.

ERNESTINA

Fins aqui arriba'l fum del menjador; si'ns hi arribem a quedar per pendre'l café...

MONTFERRER

El fum la molesta? Sí: y no ha sigut prou franca per dirho. Es imperdonable!

ERNESTINA

Rés d'això; vol callar.

ENRICH

Hi està prou acostumada; jo encench l'un cigarret darrera l'altre.

MONTFERRER *(mirant cap al menjador)*

Si es aixís... de tots modos reconech que potser n'hem fet una mica massa. D'aquí estant se veu, sembla un dia de boira.

ENRICH *(preocupat, sense efectismes)*

Boira a dins, boira a fora... per tot boira.

MONTFERRER

Encara plou?

SR. SALAS

Fa la xim, xim; quan comensa...

ERNESTINA

La culpa no es pas dels fumadors, Eusebi; es més aviat d'aquestos pisos de la ciutat vella que no tenen cap condició bona. No sé qué'm pagaría de que'l papà's decidís a cambiarse a l' Ensanxe.

ENRICH

El papà té aquí totes les seves glories... els recorts d'altres temps. *(el senyor Salas somriu quietament)*.

MONTFERRER

Fa un grapat d'anys que us hi esteu.

ENRICH

Tots dos hi hem nascut.

MONTFERRER

Recordo que jo hi venía quan estudiàvem els primers anys, que repassàvem y ens preparàvem cap els vols dels exàmens.

ENRICH

Ben cert.

ERNESTINA

Jo anava a les monges per aquell temps.

MONTFERRER

Si, era una nena, algún cop l'havía vista passant depressa ab el saquet dels llibres a la mà *(a Enrich)*. No saps pas com tinch present el quartet ahont estudiàvem, fosch y menut, donant a un cel-obert.

ENRICH

Existeix tal com abans, sinó que ara hi dorm la... *(va per dir familiarment la María, però Ernestina interromp dient)*.

ERNESTINA

La María... si.

MONTFERRER

La que no dèu existir, aquí al menys y ahont siga a ben segur més passada... dèu ser...

ENRICH

Ja sé quí vols dir *(rient)*. La dispesera del tercer pis?

MONTFERRER

Si, que fregava els vidres ab un bé de Deu de brassos arremangats... Quina anatomía!

(*Ernestina mitg riu*). Perdoni, senyoreta, son recorts de la primera joventut.

ERNESTINA

Disbauxats!

ENRICH

En aquell pis ára hi viu un capellà.

MONTFERRER

Quan jo ho dich que Barcelona pert molt.

ERNESTINA

Veu? Encara un inconvenient de aquets pisots, l'un talment hi viu damunt del altre. Al Ensanxe se disfruta de millors vistes, més sanes, més higiéniques.

MONTFERRER

Per Deu, senyoreta, no rebaixi aixís les magnificencies d'aquella bona senyora que resplandía higiene y sanitat per tots quatre costats, cregui que ho recordo bé.

ERNESTINA

Prou, prou que ho crech.

MONTFERRER

Dessenganyis, Ernestina, els perills son per tot. Jo mateix hi visch al Ensanxe, en un pis gran, bó y molt car; donchs bé, el meu pare s'ha vist obligat a fer tencar de manera definitiva y glassar els vidres de la finestra del quarto dels criats, y quan el meu pare s'hi ha fixat!... Imaginis que havíen ja establert un perfecte correu ab els seus dos passants de fil y la seva cistelleta, anant a parar a la finestra del davant (perque també hi ha cel-obert) perteneixent al quarto de planxadores d'un !aller de blanch de la casa del costat; això per un

cantò. Per l'altre a la part del davant els arbres sent l'istiu hi porten una invasiò de mosquits insoportable. (*Enrich riu molt*).

ERNESTINA (*apart a Montferrer*)

Per Deu, ajúdim.

SR. SALAS (*a Ernestina*)

Ja ho sents?

MONTFERRER

(*comprenent y tractant d'adobarho*)

De tots modos cal fer justicia, cada cosa al seu lloch, sempre es mès sà que aquí, l'aire no's hi vicia tant, les vies son mès amples; el sol hi toca mès de plè, fins ara parlava en broma, ben entès.

ERNESTINA

Es lo que jo dich y al papà es a qui li convè un cambi de parets.

SR. SALAS

La Ernestina *dali* que *dali*, no somía mès qu'en volar de aquet pis.

MONTFERRER

Y té rahò.

SR. SALAS

Y el despaig, donchs? Establert com està aquì'l teu germà?

ERNESTINA

Si a no trigar gaire se'l necessitarà tot per ell el pis sobretot ab l'idea que porta de posar una clìnica.

MONTFERRER

Ah! si portes aquesta idea rahò de mès.

ENRICH (*indiferent*)

Si.

ERNESTINA

Després, vivim tant apartats de tot y de tothom! Imaginis que la major part de les nostres relacions les tenim per allà...

MONTFERRER

Si. si, senyor Salas no s'hi pensi mès. La seva filla tè tota la rahò, no's troba en el seu medi y a vostè un cambi de parets li ha de ser saludable. No ho creus aixìs? (*a Enrich*).

ENRICH

No dich que no.

ERNESTINA

Ja ho veus, tots pensem igual.

SR. SALAS

Pobres parets, elles tan fidels... tan mudes!...

MONTFERRER

Aquesta es la poesía dels cabells blanchs.

SR. SALAS

Ni blanchs ni negres, ben aviat.

ERNESTINA

El papà sent el temps. Té pensaments humits.

SR. SALAS

Y bé, que'l prenem o no'l café? (*volguentse distreure*).

ERNESTINA

No sé que fa la María. Aquest servey! (*va cap al menjador y en el mateix moment que va per cridar*). Marí... (*apareix aquesta portant el joch de café. Ho posa tot damunt la tauleta*).

MARIA

Ja soch aquí, ja.

SR. SALAS

(*com qui té una pensada de sopte*)

Y el despaig? Ara que me'n recordo, que no ha vist el despaig el teu amich?

ERNESTINA

Oh, y tal.

MONTFERRER

No pensava anarmen sense reclamar.

SR. SALAS

Mira tu que un té unes distraccions de vegades. Ensényali, ensényali y enllestiu eh? Ja'm pot compendre, l'hora de visita s'apropa y...

MONTFERRER

Perfectament, si senyor.

ERNESTINA

Ahont vas a parar, tenim temps de sobres.

ENRICH

Ja ho crech, y per la gent que vé. Entra, entra. (*obrint la porta del despaig*),

SR SALAS

Ja se'l pot mirar, ja, no hi manca rés, s'ha fet allò que's diu tot; tot lo que calía, sap?

MONTFERRER

Ho suposo.

SR. SALAS

Ah! consúltali allò de la cadira, noy; qui sap si ho vàrem encertar després de tants duptes.

ENRICH

Passa, passa.

SR. SALAS

Tot de primera, sap? (*Entren Enrich, Montferrer y senyor Salas cap al despaig)*

ENRICH

(*Mentres entra darrera d'ells y al temps que la porta's tanca tota sola.*) Veus... (*la veu's pert al interior. Pausa*)

MARIA

(*tot colocant lo que ha dut damunt la tauleta, diu a Ernestína que's retoca'ls cabells davant del mirall de la cònsola*) Manca un tovalló; son quatre y només n'has tret tres.

ERNESTINA

Si't descuides m'ho dius a temps.

MARIA

Té les claus (*les hi dona)*

ERNESTINA

Sortirà bó'l cafè.

MARIA

Penso. (*Pausa. Ernestina se'n va cap a la porta de primer terme. Maria al quedar sola diu per ella, tota nerviosa:*) El cafè!... El cafè! .. (*El senyor Salas ve del despaig tot dient, com qui ja ve parlant de dins:*)

SR. SALAS

Me sembla que per aquí n'he vist una de capsa.

MARIA

Què busques?

SR. SALAS

Mistos.

MARIA

Allà n'hi han (*damunt la taula gran*)

SR. SALAS

Ah! sí.

MONTFERRER (*de dintre estant*)

Però per què's molesten?

ENRICH (*de dintre*)

Fuig, home, fuig.

SR. SALAS

Té, té (*al peu de la porta*) Que ho vegi encés. (*Dona la capsa a Enrich qu'avensa prop la porta y de nou se'n va cap dintre. El senyor Salas vol també anarhi, però María'l reté pel bras tot dientli baixet:*)

MARIA

Padrí.

SR. SALAS

Què vols? (*La porta's tanca tota sola*)

MARIA

Què t'ha vingut a dir en Sostres? T'ha dat algun disgust? díguemho.

SR. SALAS

Y ara!...

MARIA

Es que quan se n'ha anat m'ha semblat vèuret pertorbat.

SR. SALAS

No siguis criatura. Quín disgust vols que m'hagi dat?... ba, ba... (*li toca la cara*) Fés que tot estiga bé, eh? convé que aquet amich del noy s'emporti bona impresió de casa; tot ajuda, sabs? es aixís com de mica en mica un se fa'l nom, cal covar les relacions, en una paraula, ab bones amistats... (*Maria se n'es anat de nou cap a la taula, poch convensuda segons espresa*

ab el seu semblant. A les últimes paraules del senyor Salas ha aparescut Ernestina ab les claus a la mà y un tovallò de cafè, dantho tot a María al temps que li diu:)

ERNESTINA

Té. (*se la veu intrigada com si endavinant que María y'l seu pare parlaven, tingués ganes de saber lo que deyen. Nerviosament reprèn aixís*). Porta la cafetera. Val més que acabi de passar aquí. (*Pausa. María se'n va sense dir paraula, cap a la porta del menjador*) Què't deya la María? ja't devía omplir el cap, a ben segur.

SR. SALAS

Y que ets criatura, Deu meu.

ERNESTINA

Jo puch ser criatura, però lo qu'es ella... No t'hi has fixat del modo com ha servit tot el dinar?

SR. SALAS

No, no.

ERNESTINA

Oh, ja ho suposo. Talment com si ho fes per forsa, ab una cara de fàstich... mira, me ha indignat.

SR. SALAS

Ba!, ba.

ERNESTINA

Ja tè rahò la senyora Planas, ja, quan diu que no hi ha pitjor servey que'l de familia.

SR. SALAS

May estàs contenta...

ERNESTINA

Com tu mateix...

SR. SALAS

Ara jo?

ERNESTINA

Y es clar; per qué li havíes de contar a n'en Montferrer que la tens recullida, que li ets padrí, qu'es filla d'uns pagesos del teu poble... per qué no li contaves que ha estudiat dos anys de la carrera de mestre també... y que tu al venir del poble vares ser aprenent veler y fadrí tipògraf y que't vas casar d'estalvis ab una dona refinada y modesta, allò que contes sempre. Que no ho veus que a la gent els fan riure aquestes coses?... Devegades sembla que t'hi esforsis en semblar de fòra.

SR. SALAS

Com que'n soch...

ERNESTINA

Donchs guàrdatho

SR. SALAS

Vols que t'ho diga? això son petites rebequeríes teves. Hauríes volgut, potser, que l'hagués feta passar per una minyona llogada a la María? Les coses al seu lloch; ella tampoch s'ho mereix ser tractada aixís, y si aquet amich del noy no fos capàs d'entendre seriament lo que't conto, tant se valdría no comtar per rès ab la seva amistat.

ERNESTINA

Bé, si; teoríes del any vuit.

SR. SALAS

Creume a mi; son detalls que convé que't

vagis corretgint... (*del despaig reapareix Enrich y Montferrer parlant animadament Tot seguit els veu Ernestina, fa signe de quietut al seu pare. Aquet la entén y dissimula al instant*).

MONTFERRER

Magnífich, de tot punt magnífich.

SR. SALAS

Li ha agradat?

MONTFERRER

Del tot, del tot.

SR. SALAS

Jo no hi entench res, pero ja ho sab el noy, vaig dirli: disposa y's farà tot allò que més convinga per montarte un despaig a l'altura de la professió.

MONTFERRER

Y ho han lograt, créguim. Quans y quans que se les donen de tenir nom, pagarien alguna cosa per poguer rebre als malalts com tu'ls pots rebre.

ENRICH

Si: ara lo que convé... son els malalts.

ERNESTINA

Per Deu, Enrich; si fa quatre dies qu'exerseixes!

SR. SALAS

Sempre té por de quedarse enrrera ell.

MONTFERRER

El seu fill es massa modest. De sempre la modestia ha sigut el seu defecte capital.

ENRICH

Ja ha sortit el defecte.

MONTFERRER

Certament que defecte potser no ho es, però en els temps que correm no n'hi ha prou de valer.

ERNESTINA

També li diem nosaltres.

SR. SALAS

Cal ferse valer.

MONTFERRER

Això es; usar una mica de certs procedi-ments que serveixin per dir a la gent que viu distreta: «aquí soch jo, escolteume». (*María dú la cafetera y la deixa damunt de la tauleta. Després se'n va de nou*).

SR. SALAS

Es clar; té molta rahó.

ERNESTINA

Jo també ho trobo, t'arrecones massa. Un altre, ab lo que tu vals, ab una carrera brillant com has fet tu...

ENRICH

Bé si, però qualsevol que ho sentís se creu-ría que parlen ab un pobre home que no gosa dir «aquesta ànima es meva».

MONTFERRER

Exageres: qualsevol que'ns sentís se creu-ría que't trobes voltat d'afeccions veritables, que t'exiten al triomf.

ERNESTINA

Això es parlar sabiament.

SR. SALAS

Pobre Enriquet. Saps que vol dir tot pleg-at? Que se t'estima molt, vethoaquí.

ENRICH

Està bé, està bé. Demà llogaré un *landeau* y me'n aniré a la porta de la Pau a explicar els impetius y els eczemes.

MONTFERRER

Y perque no si aixís ho exigissin les circunstancies? Mira sinó en Fornets; no'm negaràs que fà diners en Fornets.

ENRICH

Diuen!

MONTFERRER

Donchs, té establert un consultori per pobres al terme d'Horta; visita de franch dugues hores al día, y cada any per Nadal regala apuntacions d'un décim als seus clients.

ENRICH

Alabat siga Deu. (*va cap a la tauleta y's disposa a vessar café a la tassa*)

MONTFERRER

S'ha acabat el temps de valer y que't vinguín a buscar a casa.

ENRICH

Valer... valer!...

SR. SALAS (*a Montferrer*)

Oh, els fills, els fills...

MONTFERRER (*a senyor Salas*)

Tots com el seu.

ERNESTINA

(*a Enrich veyent qu'aboca'l café*)

Què fas? Crida a la María.

EXRICH

No cal, si'm diverteix...

SR. SALAS

Ah! si. La veritat sigui dita, però es tant modest!... Ara mateix, he hagut de fer Poblets y Santes Creus per darli entenent que's presenti candidat a una plassa que hi ha vacant de metge municipal, plassa en la que confio molt, més que per res pel valer d'ell, y que la crech de grans resultats per el seu pervindre. Jo no dupto un sol moment de que'l meu fill val lo suficient per arribar ahont se proposi, però trigarà més qu'un altre atés el seu carácter. Es massa modest, massa seriós.

MONTFERRER

Massa, massa. (*Enrich se va atansant cap a primer terme un cop ha posat el café a totes les tasses*)

SR. SALAS

D'altra part se fa tot lo que cal, fins va per els diaris...

MONTFERRER

Ah! ha fet algun treball? ha donat potser alguna conferencia?

HENRICH (*que ja es a tocar d'ells*)

Res d'això, Eusebi; el papà's refereix al anunci.

SR. SALAS

Miri, miri (*mostrantli «La Veu de Catalunya» que ha pres de damunt la taula gran*)

MONTFERRER (*llegint*)

«Doctor Enrich Salas, especialista en les enfermetats de la pell, ex-alumne dels Hospitals de París...» Veus, això esta bé. Lo de la

plassa de metge municipal de que ara'm parlava'l teu pare, també ho trobo encertat.

ENRICH

Tot es qüestió de bona sort.

SR. SALAS

Vals de sobres per alcansarla.

MONTFERRER

Però no fòren de més algunes recomenacions. Caldrà que'n parlem un altre rato.

ENRICH

De part meva, si que... les meves relacions son escasses y les del meu pare tenen tant poch que veure ab polítichs, ab científichs!

MONTFERRER

Ja m'enteraré jo de qui depén. La donen per concurs?

ENRICH

Sí, per concurs.

MONTFERRER

Està bé. El meu pare té bó ab els regionalistes, y ab els republicans també; es una mena d'arlequí, saps? vesteix tots els colors. Dèixeu per mí.

SR. SALAS

Ara si que'm convenso de que vostè es un bon àmich del Enriquet.

ERNESTINA

(*tot posant sucre a les tasses de cafè*)

El papà no's pot curar del diminutiu.

SR. SALAS

Tant se val.

MONTFERRER (*rient*)

Les filles son l'esperit crítich de les cases.

SR. SALAS

Ja ho pot dir, ja.

ERNESTINA

Quants terrossos, Eusebi?

MONTFERRER

Un, senyoreta.

ERNESTINA

Poch lleminer!

MONTFERRER

Segons per què. (*Ernestina riu ab rialla tonta y presumida, mentres posa'l sucre ceremoniosament*)

ENRICH

Acostemshi, acostemshi, o sinó 's refredarà y el cafè fret...

SR. SALAS (*interessat*)

No es higiènich?

ENRICH

Val més calent.

SR. SALAS

Prenemlo, prenemlo. (*Resolt. S'apropen tots a la tauleta menuda. Ernestina s'asseu al sofà vora la porta del menjador. Montferrer al sofà també y al extrem oposat o siga prop el balcó. El senyor Salas al silló de mà esquerra y Enrich al de mà dreta*)

MONTFERRER (*mentres s'assenta*)

Y'l día que fa ens acompanya; colabora ab l'intimitat de la recepció. Un poeta inglés, no recordo'l nom, diu que la pluja d'hivern com

més freda cau, més abriga y junta les llars recullides al escalf del foch y diu que les portes, les coses y les persones semblen aproparse, aproparse, seguint el ritme de l'aygua cayent damunt els vidres!...

ERNESTINA

Jo quan plou, sempre penso en Paris.

MONTFERRER

Vostè coneix Paris?

ERNESTINA

No senyor; desgraciadament, però me n'han contat tantes coses!. . (*tot això mentres van prenent el café*).

MONTFERRER

Paris es una veritable temptació per tothom. Cal que hi porti la seva filla, senyor Salas.

SR. SALAS (*somriu*)

Oh!

ERNESTINA

No ho digui massa... no ho digui massa!...

ENRICH

Lo qu'havies d'haver fet era seguirme quan vaig anarhi per estudiar la especialitat.

SR. SALAS

Si: aprop del meu noy s'hauría certament decidit a exercir.

MONTFERRER

No ho crech.

ERNESTINA

Es una llàstima amich Eusebi... Vostès dos plegats si que haurien pogut fer coses grans.

Vostè té precisament lo que li manca al meu germà, una vivesa especial...

ENRICH

Aquesta vivesa que avuy se necessita, justament aquesta.

MONTFERRER

T'ho penses. Jo soch un metge nominal. La mamà vivía impacientment perque'l seu fill tingués un títol y a cambi d'altre'm varen comprar el de sabi.

ERNESTINA

Y es vostè qui's permet titllar de modest al meu germà?

MONTFERRER

Crech fer justicia en l'un y l'altre cas. Jo en el fons soch un poca solta.

ERNESTINA

Per Deu!...

SR. SALAS

Home!

ERNESTINA

Això ja passa de modest. No digui aquestes coses!...

MONTFERRER

Si, senyor Salas, si; encar que sembli grotesch lo qu'he dit, es una veritat de les més fatals. Hàbit de treballar no n'he tingut ni exemple; aspiracions... per qué? la vida de la gent com nosaltres, se redueix a una rutina desesperadora, y com que tinch conciencia de la meva ineptitut, no vuy figurar ahont no'm pertoca.

ENRICH

Mírat per aquet cantó... fas molt bé!... però... jo que sé!...

MONTFERRER

S'ha de desconfiar en absolut de mí...

ERNESTINA

No obstant, el qui té talent per exposar tan clara una situació no's pot negar que val.

MONTFERRER

Val no més—si vostè s'hi empenya—lo que un color sencer que no ofereix dupte.

ERNESTINA

Vaja, vaja... (*Montferrer va per treures un cigarret, al veureho el senyor Salas s'aixeca dihent*).

SR. SALAS

No: fàssim el favor, dessis la petaca. (*Montferrer ho fá complascent mentres el senyor Salas se dirigeix a la cònsola y obra'l calaix tot remenanthi. Ernestina's mostra violenta com pressentint*).

ENRICH

Jo insisteixo en qu'ets un home apropòsit per els moments actuals.

MONTFERRER

Son fantasies, creume.

ERNESTINA

Vostè mereixería un càstich.

MONTFERRER

Tant dolent soch?

ERNESTINA

Dolent no... tossut me sembla.

MONTFERRER

Y aixís y tot, m'ho prench com una galanteía!

SR. SALAS

(qui ve d'ahont era ab uns quants cigarros d'estanch cuidadosament embolicats ab un paper fí).

No son de l'Habana, però si triats y de tota confiansa; vostè mateix, vostè mateix.

MONTFERRER

Moltes gracies. *(ne tria y'ls passa a Enrich. Ernestina s'aixeca violenta y passant aprop del seu pare li diu en veu baixa però molt nerviosa).*

ERNESTINA

No'n podem tenir de convidats nosaltres. *(y se'n va per la porta del menjador. El senyor Salas ha quedat tot parat. Montferrer se'n adona y quasi li escapa'l riure mentres encén el cigarro. Enrich no n'heu esment fent altre tant. Això motiva una pausa que s'interromp quan Montferrer, un cop ja ha encés, reprén la conversa dihent:)*

MONTFERRER

Dessengànyet Enrich, la obligació del home es la de saberse conduir lo millor possible per ahont les seves inclinacions el porten.

ENRICH

No's pot negar que tu segueixes al peu de la lletra aquesta «obligació». Es per ella que deixaves de venir a Paris ab mí,'t feya por el contacte ab un noy com jo, que hi anava disposat a fer ab tota bona fé els seus miticulosos estudis.

MONTFERRER

Potser que si y menys mal encar que d'aquel

perill me'n defensava com un brau, amparantme ab l'excusa d'haver soportat un doctorat, per obtenir del meu pare el permís del viatge a Italia y d'Italia a Orient. (*el senyor Salas, confós encar, s'asseu ahont seya abans*).

ENRICH

Vetaquí'l teu fort.

MONTFERRER

Y mentres tu t'escarrassaves a la moderna Babilonia, familiarisante ab els impetius, les papulas y altres mil porqueríes, (*al Sr. Salas*) perdoni la paraula.

SR. SALAS

Fugi, home, fugi; ja hi estém fets.

MONTFERRER

Jo'm delectava admirant els flagells somorts de l'opulencia llatina y més tart els explendors momificats de la mare de les civilisacions, la hereva del Nihil.

ENRICH

Tu acabaràs poeta.

MONTFERRER

Vols dir per lo gandul.

ENRICH

Ah! no... perque sempre somnies.

MONTFERRER

Lo cert es que dormo bastant!

SR. SALAS

Cadascú per ahont les enfila. El senyor, segons s'esplica, disfruta veyent mon... té medis per ferho... ho fa... qui millor qu'ell?

MONTFERRER

Sap com acabaré jo, senyor Salas?

SR. SALAS (*rient*)

No sé. (*María apareix ab el licor y copetes que posa damunt la mateixa taula*).

MONTFERRER

Acabaré sent un senyor de panxa grossa, que haurà vist moltes coses boniques, y en el fons tant enterat com els que no les hagin vistes, y si la sort me fa seguir vivint a Barcelona'm tornaré rata, posaré de protector, diré mal dels richs-pobres de per aqui y jo faré com ells... L'ambent, senyor Salas, l'ambent. (*dantli copets als genolls*).

SR. SALAS (*rient*)

Bé, home bé. (*María va per abocarli licor*)

MONTFERRER

No, de cap manera, no'n prench.

SR. SALAS

Una miqueta no més. (*Enrich sembla abatut. María se'l mira*)

MONTFERRER

No pot ser, prescripció del seu fill.

SR. SALAS

Apàrtel, apàrtel, María (*molt resolt*) Nosaltres tampoch ne prenem, sab?

MONTFERRER

(*aixecantse y anant a primer terme*)

Aquesta salut dona molta feina en precaucions d'ensà que'ls sabis moderns son tant amichs de la profilaxis... (*dona una pipada al cigarro*)

SR. SALAS

Ha sortit bó?

MONTFERRER

Explèndit. Perdoni que no li hagués alabat a temps. Vostè no fuma?

SR. SALAS

El noy m'ho té privat.

MONTFERRER

Decididament, son els dictadors actuals; però ell fuma, veu?

SR. SALAS

Li deu convenir... (*Enrich està del tot, no se sap si abstret o abatut; té'l cigarro a la mà, abandonat son cos en el silló. Al vèurel aixís li diu Montferrer en tò de broma:*)

MONTFERRER

Eh! somnies?... som aquí.

ENRICH

Ah! si...

SR. SALAS

Que no't trobes bé?

ENRICH

Si, home, si.

SR. SALAS

Quí sap ahont tenía'l cap; sempre barrina. (*Enrich s'aixeca ràpidament y's dirigeix cap a la porta de primer terme*) Ahont vas? qué vols?

ENRICH

La boquilla.

SR. SALAS

Crida a la Maria que te la durà.

ENRICH

Cà, a la millor els escapa de les mans... (*Entra en l'habitació*)

SR. SALAS

No té una salut massa forta, pobre Enriquet.

MONTFERRER

Vol dir?

SR. SALAS

A la millor... se'l veu capficat...

MONTFERRER

Això es el mal del sigle!...

SR. SALAS

No es que m'intranquilisi

MONTFERRER

Cà! deixis de mals y rebi la més coral de las felicitacions, senyor Salas. Vostè té lo que li cal per ser felís Me permet que l'abrassi?

SR. SALAS

Ja ho crech, home.

MONTFERRER

Y de tot cor que l'abrasso. (*Ho fa molt afectuós*) Una filla qu'es un àngel; un fill bó y extraordinariament inteligent, del que se'n veurà gloria y profit (*ell va assentint molt satisfet*) una situació que li ha permés pujar amplement la familia (*aquí ja no assenteix tant satisfet*) en una paraula, un home que ho té tot, tot.

SR. SALAS

Bastant si... ara, tot...

MONTFERRER

Naturalment que tot, segons com s'enten, es impossible; vostè's deu referir a l'ausencia d'algún ser estimat, però cal pensar qu'es pè-

cat aspirar a la felicitat complerta y que l'una cosa va per l'altra en aquet mon.

SR. SALAS

Es clar que si... y vosté ho creu, veritat, que'l noy anirà lluny?

MONTFERRER

N'estich segur... què li manca per anarhi?

SR. SALAS

Sí, jo també m'ho dich, què li manca, a veure?

MONTFERRER

Res, absolutament res.

SR. SALAS

Sinó que's allò, sab?... el mateix desitg...

MONTFERRER

No se'n preocupi ni un sol moment del seu fill.

SR. SALAS

Jo ben cert que hi tinch tota la confiansa, excuso dirli que de no haverli tinguda no me hauría sacrificat com ho he fet, perque cal tenir present que per un home modest com jo...

MONTFERRER

Bé, bé... no n'hi demanaré pas, senyor Salas.

SR. SALAS

Li dich la veritat, donar carrera a un fill representa alguna cosa. N'estich content, ben entés y cent vegades tornaría a fer lo que he fet, si cent vegades m'hi trobés en disposició. No he volgut que's pogués dir que li regatejava res. Que convé ser doctor? cap a Madrid a fersen; que convé estudiar una especia-

litat? cap a París falta gent; que montar un despaig com cal? vinga lo menester y cap aquí cadires ab molles y llumets y ferrets ruents y agulletas... y jo qué se què? perque ni jo ho sé què, de tantes coses. Te convé això? donchs això y Deu ab tots. Ja vindrà l'hora del resultat, que per ell el desitjo.

MONTFERRER

Naturalment. (*Pausa*)

SR. SALAS

Y... respecte a l'especialitat que ha escullit, què opina vostè? (*molt confidencial*) Com que jo no hi entench, comprén? A mi pàrlim de positius y negatius y ampliacions; cadascú lo seu, sab?

MONTFERRER

Home; respecte a n'això, li diré. Les especialitats, totes son bones y totes son dolentes. Depén només de com se tracten.

SR. SALAS

A mi, si li haig de dir francament, de bon principi'm semblava cosa de poca importancia això de les malaltíes de la pell; ara després, seguint els meus rahonaments, he acabat per creure que potser sí qu'es un bon ram perque, es lo que jo penso: «de pell tothom ne té».

MONTFERRER

Y tothom se la estima.

SR. SALAS

Justament. Què n'hi han molts? Y què?

MONTFERRER

Res, absolutament res. (*Pausa*)

SR. SALAS

Es dir que vostè creu que es cosa que pot donar?

MONTFERRER

Fentho bé com ell pot ferho, crech que sí. (*Pausa*)

SR. SALAS

Fins ara... la veritat—es un dirli a vostè,—(*ab tota confiansa*) els resultats son flachs... molt flachs... passem dies sensers que no vé ningú... no es encara lo suficientment conegut... un any d'exercir no es res per ferse un nom.

MONTFERRER

Ahont va a parar!

SR. SALAS

Jo, que vol que li digui, confío molt ab aquesta plassa de metge municipal; sempre es un bon recurs per ferse clientela, per escampar el nom. Lo més costós es comensarla la clientela, ho sé per mí; després l'un porta l'altra.

MONTFERRER

Es clar. (*Un tant distret com si tingués tart o no estés a gust*)

SR. SALAS

Ara mateix, té una malalta de franch.

MONTFERRER

Ja, ja.

SR. SALAS

La senyora d'un vista d'aduanes del pis de dalt que (*se posa a riure*) té un bigoti... qué

compón el del seu marit! y el noy... li fa... allò... alló... no sé com se'n diu...

MONTFERRER

La depilació?

SR. SALAS

Això mateix, si... y cregui que la deixa d'allò més bé; donchs veu? aquesta senyora, lo que jo li dich, serà una trompeta un cop arreglada.

MONTFERRER

Aquet, aquet es el camí veritable. No's preocupi; no's preocupi, créguim a mi. L'Enrich té pasta de gran home.

SR. SALAS

Deu l'escolti; jo de part meva he fet tot lo qu'he pogut. Aquí de revistes y diaris, miri, miri (*ensenyantli lo de sobre la taula)* y en quan a llibres!... no ho vulgui pas saber!...

MONTFERRER

Li he dit abans y li repeteixo ara: vostè pot comtar ab el brillant pervindre del seu fill. Després un home solter, no acaba ab la carrera per més qu'ella l'ajudi en gran part. Una carrera es sempre un títol honorífich, que pot fer guanyar la mà d'una dama opulenta y hermosa.

SR. SALAS

Ah! ah! això es un'altra cosa y del tot de la seva inconvencia. Jo si que no hi ha pas por que m'hi fiqui per res.

MONTFERRER

Molts han sigut el homes que tot y valent molt, la dòna els ha fet la veritable reputació.

SR. SALAS

Es cosa seva, es cosa seva y jo me'n desentench per complert. En cambi per lo que toca a la noya no puch dir lo mateix. Me l'estimo molt, cregui, però no'm faría pas res que se'm tornés xicot, no més per lo que toca a lo que vostè's refereix.

MONTFERRER

Les filles son d'un gran servey moral.

SR. SALAS

Si, y'l dia menys pensat vé un brètol y te la roba.

MONTFERRER

Brètol, brètol...

SR. SALAS

Si un se'l pogués escullir... (*com anant a la pesca*) algú que's conegués de lluny... o que de lluny se'n tinguessin bones referencies... en fi...

MONTFERRER

(*comprenent y tancant de cop*)

La seva filla trobarà lo qu'ella's proposi... (*mira'l rellotge*) però en aquesta casa el temps corre llegua per minut! (*El senyor Salas resta desolat y com tement haver dat un pas en fals*) Dos quarts tocats de quatre, quína barbaritat! Ho sento molt, però me'n hauré d'anar, estimat senyor Salas. L'hora de visita s'apropa.

SR. SALAS

Si ho sé no li dich.

MONTFERRER

Y ademés, jo també tinch que fer.

SR. SALAS (*tornant en sí*)

Tant aviat?

MONTFERRER

Aviat diu?

SR. SALAS

Però ahont s'han ficat l'Enriquet y la Ernestina

MONTFERRER

No'ls destorbi, deuhen tenir feina.

SR. SALAS

No'n faltaría d'altre. (*cridant entre una y altra porta*) Noya!... Enriquet. . Ja vindràn tot seguit ja.

MONTFERRER

En fi... (*Montferrer a primer terme deu dar a entendre entre «que ja'n té prou» y que sent una lleugera llàstima envers aquesta pobre gent que s'esforcen y no triomfen, als que ell tracta adotzenadament, educat y crudelment devegades. Ernestina apareix venint del menjador*).

ERNESTINA

Ah! perdoni Eusebi, però tenía allà una enviada de la modista, que'm duya mostres per un abrich de mitg temps.

SR. SALAS (*molt alarmat*)

Un abrich de... (*Ernestina li estira violentament el bras per imposarli quietut. Ell dissimula malament y resta preocupat*).

MONTFERRER

Es l'ocupació de les belles; conspirar constantment contra'ls pacífichs mortals!

ERNESTINA

Sempre punyent!... y a propòsst: no li faig franca la oferta del llibre de que m'ha parlat...

MONTFERRER

Llibre... *(fent memoria)*.

ERNESTINA

Y qu'es distret. Quin autor m'ha dit... ah! si... ja recordo... Wili'm sembla.

MONTFERRER

Si, si: Wili, justament... *(un tant confós perque l'acepta)* es... francès!

ERNESTINA

(que's veu que no'l sap, se fa l'ofesa y diu)
No hi fà res.

MONTFERRER *(sense créuresela)*

Ho suposo.

SR. SALAS

Però ahont diantre s'ha ficat l'Enriquet. *(impacient)*.

ERNESTINA

Y torna ab l'Enriquet. Tu't penses que l'Enrich encara va ab calsa curta.

ENRICH

(sortint del seu quarto fumant ab la boquilla)
Soch aquí, soch aquí.

SR. SALAS

D'això se'n podría dir abandonar els amichs.

MONTFERRER

No digui això.

ENRICH

Papà, crech que hi ha prou franquesa per ausentarse un moment... m'he rentat la boca... m'he rentat les mans... vols més explicacións? en havent dinat no puch passar per altra cosa.

MONTFERRER

No't calía aquet discurs per quedar bé. Doctor Salas, fins un altre día. (*l'abrassa*).

ENRICH

Es dir que te'n vas?

ERNESTINA

Ja'ns deixa.

MONTFERRER

A la forsa: no fà gaire m'he adonat que de tres hores ensà se m'està curullant d'amabilitats que may sabré agrahir prou, y l'hora es arrivada de no ser més molest.

ERNESTINA

Quines coses de dir!

ENRICH

Ara es tu qui fa discursos. Si tens alguna caboria res de compliments y vesten.

MONTFERRER

Caboria, cap.

ERNESTINA

Vol dir!... (*maliciosament*).

MONTFERRER

Qu'es dolenta. Ab el seu permís, Senyor Salas.

SR. SALAS

Vostè'l té y consti que no'l treyem; que se'n va.

MONTFERRER

Que no'm treuhen diu. (*diu*).

ENRICH

Y bé, quan ens veurem?

MONTFERRER

Quan manin. Perdonin si no'ls ofereixo la

casa; l'Enrich ja ho sap, la nostra vida es tant especial. El meu pare y jo sols... quatre criats que no tenen qui'ls mani... a casa l'ordre no hi es més que relatiu,.. D'un solter y un viudo... a la moderna, no se'n pot esperar gran cosa.

SR. SALAS

Comprès, comprès.

MONTFERRER

En cambi m'han de prometre durant l'istiu, venir a passar per el cap baix vuyt dies a la propietat de Sant Damià. Allà es altre cosa, estaràn com a casa seva. (*María va desparant la tauleta y se la veu enterantse de tot*)

SR. SALAS

Moltes gracies.

ERNESTINA

Però d'aquí al istiu...

SR. SALAS

Suposo que'ns tornarem a veure.

ERNESTINA

Tenim un llibre pendent.

MONTFERRER

Li enviaré... a Barcelona tothom se troba tres cops al día, a més jo ho segueixo tot, concerts quan n'hi han, teatres... Repeteixo senyor Salas, tréguim, tréguim d'un cop que acabaré per ser molest.

SR. SALAS

Fugi, home, fugi.

MONTFERRER

Si, senyor, si que fujo, perque aquí m'hi tenen dolsament lligat. (*li dona la mà*) Senyo-

reta: quedo confús de tant amable recepció.

ERNESTINA

Que prou haviem gruat.

SR. SALAS

Anys y panys. En Montferrer per aquí, en Montferrer per allà... ja era hora de que'ns honrés aceptant, que vegéssim un altre Montferrer qu'aquell dels primers anys de la carrera...

MONTFERRER

L'honrat he sigut jo, y cregui que'n guardaré un gran recort tota la vida. (*dona la mà a Ernestina*).

ERNESTINA

Beso la mà.

MONTFERRER

Adeu, noy. (*s'abrassen*).

ENRICH

Perdona si no t'acompanyo, però es casi l'hora de visita... una mena de guarda, sabs?

MONTFERRER

No'n caldría d'altre... aquí, aquí: al peu del canó. Senyors... (*fent una reverencia que tots tracten de correspondre*).

SR. SALAS (*com recordantse de cop*)

Ja li has consultat allò de la cadira, noy?

ENRICH

Si, home, si.

MONTFERRER

Bona compra, bona compra! (*de la porta estant fà nova reverencia, Ernestina la contesta y fà signe a María que vagi a obrir. Aquesta obeheix. Enrich va a*

acompanyar al seu amich, El senyor Salas també hi va, però la seva filla'l deté agafantlo per el bras mentres li diu).

SR. SALAS

Estigui bonet.

ERNESTINA

Per qué hi tens d'anar tu a la porta?

SR. SALAS

Dòna...

ERNESTINA

Que hi vagi l'Enrich està bé, però a tu no't toca. Y que'm fàs patir quan hi ha algú de fora casa, Deu meu!

SR. SALAS

Si't sembla, un altre dia'm tancaré al quarto!... Y qué'n perts de temps ab aquestes tonteríes, bon Deu.

ERNESTINA

Tu dels detalls ne dius tonteríes. Fora ben trist qu'en Montferrer ens hagués trobat ridículs. Allò dels cigarros!... y quina cursilería...

SR. SALAS

Però si ell no s'hi ha fixat ni poch ni molt. Els cigarros, els cigarros, escullits que son... un any que s'assequen entre fulles de llorer...

ERNESTINA

Calla, calla, que m'ataques els nirvis.

SR. SALAS

Cadascú fa'l que pot, no crech que's pugui queixar. El dinar ha sortit de primera. Aquellas pometes replenes feyen un goig... No diràs que la María no hi tinga cap ab això de la cuina.

ERNESTINA

Pàrlamen. Salades que no's podien menjar. Deu tenir caseral

SR. SALAS

No les he tastades. Me dol no haver tingut gana. (*María torna y se'n va ab tots els trastos del cafè. Queda la taula del tot desembrassada*)

ENRICH (*entrant*)

Ja es foral (*se mira'l rellotge*)

SR. SALAS

Te sembla qu'haurà quedat content dels bons tractes?

ENRICH

Ell be ho diu y jo també ho crech.

SR. SALAS

En cambi la teva germana, no veu més que ridiculeses per tots costats.

ENRICH

La Ernestina sempre té por de no quedar bé. (*Pausa*)

ERNESTINA (*a Enrich maliciosament*)

Es ben simpàtich, veritat?

ENRICH

Ben cert; ja us ho deya fa temps. (*Ernestina segueix rient ab malicia*) De qué rius? (*Ja maliciosament també*)

ERNESTINA

Ah, que no ho endevines? (*El senyor Salas s'interessa apropantshi*)

SR. SALAS

Ah, que jo si? (*com qui acerta*)

ERNESTINA

(*creyentse que María es per allà fa com qui els*

imposa quietut, però al adonarsen de que no hi es diu:) Res... res, me creya que... què deyes?

EXRICH

Jo res... eres tu que...

SR. SALAS

Reyes...

ERNESTINA (*convensuda d'encertar*)

Me sembla que tots dos hem tingut idèntich pensament, oy? (*A senyor Salas. Com si ja estessin d'acort*) Es rich, oy, tu?

ENRICH

Fuig, fuig, sempre veus visions!

SR. SALAS

Quín partit!

ENRICH

D'això se'n pot dir somniar. Quí'l pugui veure casat!... Després, en cas que s'hi determinés, pots contar que no li faries falta tu...

ERNESTINA

Això si, sempre rebaixant!

SR. SALAS (*molt interessat*)

Potser té rahó.

ENRICH

Costen de pescar certs peixos.

SR. SALAS

Si, per alguna observació que he fet...

ERNESTINA (*alarmada*)

Que has dat algún entretoch? Una imprudencia a ben segur!

SR. SALAS

No per res Deu, res d'això... coses que's pressenten; totseguit t'armes.

ERNESTINA

Es que tu...

SR. SALAS

Si. jo, jo... no sé may ahont soch jo, oy?

ERNESTINA

No t'enfadis, Papà.

SR. SALAS (*mimós*)

Ja veuràs jo!

MARIA

(*a Ernestina de la porta del menjador estant*)

Si vols que aquesta tarde t'acompanyi, m' hauríes d'ajudar una miqueta.

ERNESTINA

Ah! si, tens rahó, ja vinch, y que no podem perdre temps. (*María se'n va*) Vaig a tréurem la brusa.

SR. SALAS

Y ara que me'n recordo, qu'es allò del abrich de mitg temps?

ERNESTINA (*rient*)

Que t'ho has cregut?... no ho havía pas de dir, que ajudava a aixugar els coberts bons... (*a Enrich tot anantsen*) Si miressis d'arreglarme això de que ara parlàvem, jo't treballaré també un bon casament!

ENRICH (*mitg rient ensopit*)

Ab qui?

ERNESTINA

Ab la filla de la Marquesa de Solares.

ENRICH

La coneixes?

ERNESTINA

No encara; però la setmana entrant ingresso a la Conferencia que presideix la seva ma-

mà. Les Solers m'ho han pregat, eh? (*se'n va corrents cap a la porta del menjador*).

ENRICH

Ves, ves.

ERNESTINA

No sé com te tornes... (*el senyor Salas se'n va darrera'ls vidres del balcó, per ahont guaita. Pausa. Enrich que resta sol a mitja escena, se'l veu de sopte mal content. Se descorda dos botons de l'ermilla, se passa la mà per el front com si estés anguniós, nerviós. María entra de nou com si tractés d'investigar y per excusa posa a lloch alguna cadira mentres diu a Enrich*).

MARIA

No't trobes bé?

ENRICH

Si: però tinch un diastre d'estòmach.

MARIA

Has menjat més que de costúm; has prés café; has fumat molt... després tot son rodaments de cap... (*se sent trucar, campaneta*) Vaig a obrir... (*se'n va. Pausa*).

ENRICH (*mirant el rellotge*)

Visita?... ca: falta un quart escàs.

SR. SALAS (*sortint de darrera'l balcó*)

M'ha semblat qu'havíen trucat?

ENRICH

Si: la María es a obrir.

SR. SALAS

(*mira cap al menjador y diu de sopte, molt content*). Un senyor; ves, ves.

ENRICH

Be es prou matiner. (*entra ràpidament al*

despaig. Pausa. Als pochs moments apareix María y darrera d'ella un «Senyor» d'aspecte corrent, (no molt senyor, y més aviat jove que vell), porta'l barret a la mà y va com aquell que'l guien. María l'fa passar y'l condueix cap al despaig. El senyor Salas qu'estava prop el sofà, diu a María al véurels y referintse al noy).

SR. SALAS

Ja hi es, ja... (*María aleshores avensa, obre la porta vermella y el «Senyor» entra al despaig*) Visita?

MARIA

Penso... (*se'n và de nou y depresset. El senyor Salas molt cofoy ronda la porta durant un curt moment. Tot d'una apareix venint del menjador, ab refajo y un matiné blanch, la Ernestina, qui diu ab veu alta y desentonada trencant el silenci joyós del seu pare*)..

ERNESTINA

Papà.

SR. SALAS

Qué vols? parla baix; hi ha visita.

ERNESTINA (*molt contenta y ab veu baixa*)

Si?

SR. SALAS (*baixet*)

Qué deyes?

ERNESTINA

He pensat que si has de sortir, me podríes acompanyar, y aixís no s'hauría de destorbar la María.

SR. SALAS

Haig de sortir, si; però no te'n refihis de mi, tinch feina per el meu cantó y l'haig de fer de precís.

ERNESTINA

Està bé. *(en aquest just moment y en el petit espay de quietut que segueix a la resposta d'Ernestina, se sent molt clar a dins del despaig soroll de diners. El pànich regna entre Pare y filla. No poden encobrir la joya que passa per ells).*

SR. SALAS (*mitg rient*)

Sents?...

ERNESTINA

Si...

SR. SALAS

En tant poca estona! (*ponderantho*) Avuy sembla que'l cel s'obre en aquesta casa. (*al retrat de la muller*) Finalment deus haver sentit els meus prechs!... surten!...

ERNESTINA

M'escapo. *(se'n va corrents per ahont ha vingut. La porta del despaig s'obre Surt el «Senyor». El senyor Salas el saluda molt cofoy y amable y al temps que li indica la porta del menjador, li diu).*

SR SALAS

Per allà si es servit, ja... ja li obriràn la porta. *(el «Senyor» saluda ab el cap y se'n va. El senyor Salas vacila y no sap si entrar al despaig o no. Va per entrarhi, no gosa... Ernestina vé de puntetas desitjosa de saber el bon resultat y diu al seu pare).*

ERNESTINA

Es fora? *(aquet li diu que «si» ab el cap)* Per qué no hi entres, donchs? *(coincidint ab aquesta pregunta s'obre ràpidament la porta del despaig).*

SR. SALAS

No sé.

ERNESTINA

Apa.

SR. SALAS

Calla. (*pausa. Pare y filla s'interroguen ab l'esguard. Maria apareix en el mateix moment y coloca de nou la tauleta davant del balcó posanthi el tapet y el test com abans de pendre'l café. Enrich s'ha presentat arrugat de front y ab un paper a la mà diu secament dantlo al seu pare y anantsen ràpidament cap al seu quarto, porta de primer terme*).

ENRICH

La factura del sastre! (*al sentir això, Ernestina tot arronsant les espatlles desdenyosament, se'n va també cap al menjador. María ho ha seguit tot ab interés y condol. El senyor Salas queda sol y parat, tot dantse copets a una mà ab la factura que té en l'altra y aixís pausadament y capficat se'n va també cap al costat del menjador. Al quedar sola María, situada prop la tauleta ahont s'apoya de mans, diu afable y amargament tot movent melangiosament el cap*):

MARIA

Y qué n'anem de malament!

SE TANCA LA CORTINA

ACTE SEGON

Som a la sala despaig del Doctor Salas o siga a l'habitació, quina porta donava a l'anterior escena.

Aquesta porta a mà dreta y el balcó a l'altra banda enfront d'ella, son les soles obertures de la habitació. La paret del fons es correguda. En ella y més cap al costat del balcó que de la porta, s'hi destaca una llibrería nova flamant, carregada de llibres enquadernats també de nou. Del costat més proper a la porta, penjat el quadro de fi de curs ab els seus retratets y per banda del mateix dos títols oficials y un altre dessota.

Completament centrada a l'escena y cap al fons, la gran taula escriptori ab la seva corresponent cadira d'alt respald y casi tocant a la llibrería y de manera que'l que s'hi assenti quedi de cara al espectador. Davant d'aquesta taula una cadira per banda també del mateix joch que la gran, però més lleugeres, com les altres sis qu'escampades se trobin. En el pany de paret que després de la porta d'entrada, avensa cap a primer terme, un moble lavabo ab son corresponent mirall, para tovalloles y en prestatget de mármol, ampolletes; graduadors, y tot lo precís per el cas, com un paquet de draps y tovalloles netes, etc., etc. Davant mateix un quadro ab representacions d'algunes enfermetats de la pell y algun altre ab fragments anatòmichs, y un quadro ab una ampliació del «Enrich Sales» vestit de doctor.

Davant del balcó (aquet perfectament empolainat), una espléndida cadira de reconeixements. L' habitació's veu restaurada. Llum central y un de má posat damunt la taula. Son eléctrichs.

Convé que aquesta habitació's *brodi* de detalls, quina descripció fora engorrosa. Una vitrina apro-

ximadament sota'l quadro de *fi de curs*, ab aparatos y instruments. En un recó un llum de peu reflector y tot lo que convenient se cregui, per dar veritable caràcter de despaig, propi de la especialitat a que's dedica'l nostre Doctor Sales y que delati ademés l'amor d'un pobre pare que no sap com estima.

Els mobles tots flamants y de noguera tots. A terra rejoles netes, vermelles, de pis vell. Alfombra sota la taula.

Som a la tarde d'un diumenge del mes de Febrer (cap els últims).

COMENSA

El senyor Salas està assegut en una de les cadires d'aprop la taula—la de més avora del balcó—per ahont entra una claror que's disposa a minvar. Té entre mans una carta que sembla rellegir ab marcat y profond disgust. Se la fica a la butxaca y resta aleshores, la mà apoyada a la barba, el cos un tant desvalgut; els ulls fixes en la buidor del espay..., se 'l veu manifestament pensatiu... melangiós... abstret...

Passat un moment aixis, vé Maria qui entra sigilosament, esguardant l'habitació de la porta estant. Cerca a son padrí y al trobarlo ahont el cerca li diu sense qu'ell l'hagi vista y ab un tó de veu amorosit y feble:

MARIA

Padrí; ets aquí, padrí?

SR. SALAS

(*lleugerement sorprés y tombant el cap*)

Si, María... Què vols?

MARIA

Res, padrí. Però'm feya estrany no véuret per allà. (*Pausa*) Per què t'hi estàs tot sol aquí? Cóm es que no surts?... no veus que aquesta vida no't convé? Els dies de feyna de casa al taller, del taller a casa; els dies de festa t'encaues aquí y no hi ha qui te'n tregui. No valía més que te'n haguessis anat a dar un volt? lA cos li convé l'aire, la llum...

SR. SALAS (*costantli parlar*)

Què hauríes fet tota sola aquí?...

MARIA

Per mí?... ba! No se m'hauríen pas menjat,

me penso... després, jo sempre tinch feyna y la mateixa feyna'm distreu. Encara hi fores a temps... vols? Te duré el barret y el bastó; l'abrich el trobaràs al penjarobes, si? Mitga hora de claror la tindràs encara. Potser que probessis de trobar tot venint al Enrich y la Ernestina... T'ho duch?

SR. SALAS

No, María, no. Ahont puch estar millor que a casa?... que aquí?... (*Pausa*)

MARIA

A casa... aquí! justament aquí! Prou m'he pensat trobarthi. Quan t'estravíes per els andurrials d'aquet pis, no cal pas preguntar ahont se't troba: aquí... a l' habitació més trista!

SR. SALAS

Es trista per tu aquesta habitacio?

MARIA

Ay, si padrí; molt.

SR. SALAS

Per què?

MARIA

No ho sé; fa una certa olor que no se sab del cert si desmaya o si retorna; es tota ella tan seriosa; aquesta cadira (*per la de reconeixements*), aquets armaris... aquets trastes... tot plegat me dona frisansa.

SR. SALAS

...Frisansa! (*Pausa*) En cambi jo... m'hi sento tan bé aquí dins!...es tant meu tot això!... Cada moble es una historia... ab tot parlo... tot me respon...!... (*Com si ho hagués dit per ell mateix de mica en mica. María sembla com-*

pendre aquella trista divagació. Això ocasiona una pausa)

MARIA

(*tractant de tréurel d'aquell abatiment manifest*)

Vols sortir, donchs?

SR. SALAS

Decididament no: estich be aquí (*s'aixeca pausadament*) L'Enrich y la noya tampoch deuràn trigar gaire a venir... fet y fet... (*pausa. Dona uns passos*) Es al Liceu ahont han anat?

MARIA

Si, padrí; els Albas y Puig els hi han deixat les butaques.

SR. SALAS

Tant que dius de mi...

MARIA

No t'entench.

SR. SALAS

Que tu sí que hi hauries ben pogut anar.

MARIA

Jo?...

SR. SALAS

Es clar: has sigut ben tossuda. Tenen tres llochs, si malament no recordo; podíes aprofitarne un.

MARIA

Cà... jo també soch de la teva fusta. M'hi trobo molt be a casa... Després... soch mitg terèstega jo... trasplantada, si vols...

SR. SALAS (*aprop del balcó*)

Histories, tot plegat; t'hi hauríes distret y la distracció es bona cosa per el qui's passa la vida treballant.

MARIA

Es molt dir que m'hi hauría distret; «no s'ha fet la mel!...» sabs allò que diuhen?

SR. SALAS (*tombàntseli de cara*)

Y donchs què son sinó mel totes aquelles cansons que devegades garloteges?

MARIA

Vàlguem Deu! quatre canturies de bressol que un ni menys sab si son lletges o boniques.

SR. SALAS

Molts cops m' han entristit dolsament aquestes cansons en boca teva.

MARIA

Y això com pot ser?

SR. SALAS

Venen d'allà, sabs?... d'allà mateix d'ahont venim nosaltres!... No sé per què de tants anys com soch fora del poble, may com de un quan temps ensà, hi havía pensat del modo que ara hi penso... Sembla que a mida que'm torno vell, se refàn un grapat de coses davant meu!... (*Pausa. S'ha d'endevinar en María una certa complascencia davant de aquesta confessió. Dissimulant el seu acord y mitg rient diu:*)

MARIA

Guàrdet bé, de que la Ernestina't senti parlant aixís.

SR. SALAS

Per això t'ho dich a tu tota sola.

MARIA

Fas bé. A ben segur que't trobaría vulgar, com ella diu. (*Sense malicia*)

SR. SALAS

Pobre Ernestina!... (*Molt trist. Pausa. Com si de sobte li'n vingués l'idea*) Diguem la veritat.

MARIA

De què?

SR. SALAS

Li tens manía a la noya?

MARIA

(*altament sorpresa y afablement contrariada*) Padrí! Com pots preguntarmho això? Creus tu que si jo tingués manía a n'algú d'aquesta casa, seguiría vivinthi un sol moment més?

SR. SALAS

No cal tampoch que t'ho prenguis aixís! una pregunta... millor que m'erri...

MARIA

No'n fassis cas... voldría que's vegés tant clar el meu agrahiment per tu, per tots vosaltres. . perque d'ingrata no'n soch, padrí.

SR. SALAS

May t'ho ha dit ningú.

MARIA

Me cal no més aixís, (*ab el dit*) per crèurem que m'ho diuhen.

SR. SALAS (*més aprop d'ella*)

N'ets molt de bona minyona!

MARIA

No m'ho diguis més lo que m'has dit, (*ben suplicant*) sents? Jo l'estimo forsa a la Ernestina, qu'es ben bona, y si de certes coses que diu y d'altres que fa'n rebo disgust moltes vegades, creu que no es pas per lo que toca a mi, quel'

rebo, sinó més aviat per lo que jo crech que't caldría a tu.

SR. SALAS

Cóm vols dir? (*Pausa*)

MARIA

La teva filla al meu entendre no viu gaire desperta... y això es sempre un destorb. (*Pausa. El senyor Salas s'asseu y sembla asentir en mitg del més profond silenci. María repentinament redressantse d'esperit esclata ab la seguent exclamació que del fons del seu cor sembli surtirli*) Oh! padrí; si jo pogués un día mostrar ben clar l'amor que't porto!

SR. SALAS

(*un tant sorprés del tó ab que han sigut dites aquestes paraules. Pausa*) Per què parles aixís? Per què me'l dus un tal amor tant gran? Jo no he fet per tu res més que lo que devía. Tréuret de Ciureda quan mort el teu pare... no era per ventura'l meu dever? y un cop aquí creus que no has pagat de sobres lo que jo tenía obligació de fer per tu? Constantment servirnos, soportantnos.

MARIA

Padrí!

SR. SALAS

Si, si; soportantnos! sempre afable, sempre carinyosa, menyspreuhant una modesta carrera que't posava a les mans per el dia de demà.

MARIA

Jo no podía mirar tranquila aquet nou sacrifici de part teva.

SR. SALAS

Jo tampoch hi puch mirar molt el teu comès d'un dia.

MARIA

Tinch un sostre ahont m'abrigo, tres afeccions que'm volten... què més puch desitjar?

SR. SALAS

A tot això hauríes pogut afegirhi la carrera de mestre; no sab un lo que pot succehir al seguir del temps.

MARIA

Prou vàreig fer de cursarla dos anys.

SR. SALAS

Va ser un pecat; ab les disposicions que tothom t'hi reconeixía, ab l'aplicació que demostraves...

MARIA

Prou, prou, padrí. El meu lloch es aquet y quan no aquet, sempre'm resta a Ciureda la petita, la rònega caseta que'm va veure neixe... (*Pausa*)

SR. SALAS (*somniós*)

Si; la tinch ben pressent. Darrera mateix dels oms de Vilamoll! Aquells oms tan alts, tant alts! De la finestra de la cambra ahont varès neixe, se veuhen de molt lluny els darrers de l'iglesieta de Sant Mateu que per el Juny es voltada de ginesta... y'l caminal de Vallera per ahont anàvem a costura!... més bonich el diumenge que els dies feiners!... què clar es veu després de tant temps!.. (*com extasiat. Pausa*) Y digues... (*ràpidament cambiant d'idea y aixecantse*)

MARIA

Què?

SR. SALAS

No'n fassis cas, sabs?... divago devegades!... y sobretot d'un quant temps ensà!

MARIA

Bé, què vols?

SR. SALAS

Còm trobes a l' Enriquet? d'una mesada ensà que no sembla'l mateix, abatut tot ell; fa mala cara... està pàlit... no't sembla? el veig tant diferent, tant diferent!...

MARIA

Fatigat...

SR. SALAS

Malalt.

MARIA

No encara, però dú al damunt un treball gran y pessent d'un grapat d'anys...

SR. SALAS

No t'inquieta?

MARIA

Encara no.

SR. SALAS

Esperes que t'inquietarà?

MARIA

Potser!

SR. SALAS

A mi ja'm té esverat, ara com ara.

MARIA

Per què?

SR. SALAS

Perque jo no penso com tu; perque estich segur de que'l noy està malalt o que si no ho està ens amaga quan menys quelcom de trist...

MARIA

Cá...

SR. SALAS

Viu neguitós!... no te'n adones tu? y jo ja ho sé perque hi viu de neguitós. o m'ho penso; perque encara no pot posar en activitat el seu valer, el seu saber, qu'es gran María, qu'es gran. Ne duptes tu? (*María fa que «no» ab el cap*) Me creya. El pobret se'n adona de que les circunstancies no l'ajuden; si pogués al menys obtenir la plassa aquella, que l'obtindrà mal li hagin mancat les recomenacions ofertes... estich segur que serà aquet el primer pas cap a la seva prosperitat definitiva; un d'aquets dies n'esperem la solució. (*pausa*) De moment, es clar... ja ho veig jo, res l'ajuda, res y això'l té írisós y aquet es el seu mal... si... Ell no m'ho diu, ell dissimula, però jo'l veig per dins y aquet neguit el corca, el corca... y pensar que altres que no valen lo qu'ell!... oh! costa molt... son tants!... D'altre part dupto y tinch por... penso... qui sab?... potser si que ignorem, no sé qué, que pugui passarli!

MARIA

Això no. L'Enrich du una vida prou clara.

SR. SALAS

Jo aquet dia vàreig volguer parlar ab en Fornets, el metge ab qui ell consulta quan no's troba be.

MARIA

Y que't va dir?...

SR. SALAS

Res concret... que si... que no... que no m'espanti. Va anomenar afecció nerviosa...

agotament cerebral, feblesa... no en và sab tot lo que sab el meu fill...

MARIA

Sovint son els que més exageren els metges. (*Pausa. Senyor Salas se passeja un moment y de cop s'atura dihent ab molta gravetat*).

SR. SALAS

Què sab un! (*pausa*) Tinch una por devegades!...

MARIA

De què?

SR. SALAS

Com si vegés grans perills al entorn nostre!...

MARIA (*resolta*)

Y si fos cert? (*pausa*).

SR. SALAS

(*queda parat y guaitant a María ab cert recel y li diu*) Però... a que't refereixes tu?

MARIA

(*Resolta com qui's decideix a abordar una questió fa temps plantejada en son interior*) Padrí!... (*en aquet moment mateix la campaneta de la porta del pis, trenca brusca l'interlocució a que María's disposava. Aquesta calla y disposantse a anar a obrir, quan el senyor Salas ha dit*).

SR. SALAS

Deuhen ser ells.

MARIA

Ja'n parlarem un'altra estona. (*se'n va ràpidament a obrir la porta*).

SR. SALAS

(*al quedar sol y en l'influencia de la passada*

conversa) Cal arribar a temps: això, això, peró es tant just!... (*pausa. S'haurà anat fent fosch de mica en mica y at arribar aquí, ja casi ho es del tot. Seguidament apareixen Ernesnestina y Enrich. La primera, vestida com hem vist en la nota consegüent; arriba triomfant, enlluernada encara pels explendors de la tarde passada al Liceo. Després d'entrada Ernestina y ahont se senyala entra Enrich, qui aparenta afable benestar, però s'endevina en ell, un estat de divagació malaltisa o, com si diguessim, una barreja d'afecció fisica y moral. Dú l'abrich, y el barret a la mà y ho deixa tot damunt d'una cadira. Al instant mateix qu'entra Ernestina diu, ab tó festiu que romp l'estat penós del passat diàlech*).

ERNESTINA

Y qué fosch estàs, Papá... ets aquí?

SR. SALAS

Si, filla.

ERNESTINA

Com no encens el llum? No't dona tristesa estar tant fosch? (*dona l'electricitat y s'ilumina la làmpara central*) Aixís: que ens vegem les cares. Ara un petò (*a una galta*) y un altre (*a l'altra*).

ENRICH (*entrant*)

Deu te guard.

SR. SALAS

Heu passat bé la tarde? (*Enrich diu que «sí» ab el cap, però ab marcada indiferencia*)

ERNESTINA

Ay! si papà, y ab un «santiamén» que l'hem passada.

SR. SALAS (*a Enrich*)

Tu també?

ENRICH

Si, si.

ERNESTINA

Y encara't teyes l'esquerp y no volíes anarhi!

SR. SALAS

Es clar, t'has de distreure... t'has de distreure.

ENRICH

Sembla estrany que sigueu tant criatures! No hauría dit may que a un se li pogués negar el dret de trobarse lleugerement indisposat. Tothom ne passa una que altra de tongada aixís... total... res. Aquesta insistencia!

SR. SALAS

T'amohina que te'n parlin?

ENRICH

No sé: amohinarme no, però per lo que serveix! (*Se'n va cap a darrera'l balcó*)

SR. SALAS

(*a part a Ernestina, que's treu el barret*)

Que no ha estat trempat?

ERNESTINA

Si, si; sinó que de tant en tant se'l té de sotregar una miqueta... sembla com si no hi fos. Ca!... (*Al veure que l'Enrich torna li fa signe de quietut y de dissimul*) Y tu, no t'has mogut?

SR. SALAS

No; no he sortit ni poch ni molt. Tenía intenció de donar el meu vol de cada festa: vora'l mar... a veure'ls barcos...

ERNESTINA

Y com no hi has anat?

SR. SALAS

Què vols que't diga? Tot pensantmhi, tot pensantmhi... se m'ha fet tart... tant se val. (*Ernestina taraleja una tonada poca-solta tot trayentse'l barret en el moment que María entra. Aquesta li pren y li posa damunt una cadira mentres li diu*).

MARIA

Vens molt aixerida. (*el senyor Salas no deixa de vista al seu fill y se'l veu fondament preocupat mirantlo sempre de cua d'ull*).

ERNESTINA

Lo estrany fora que no hi vingués. He vist tant bé de Deu, María; m'he trobat voltada de tanta distinció, de tant luxe... aquells llums; aquells criats ab calsa curta... ay! jo m'hi passaría la vida, creume!

MARIA (*a Enrich*)

Si, si: se veu que ha fet el gasto. (*Enrich fa que «si» ab el cap, mitg rient per forsa*) Heu trobat coneguts?

ERNESTINA

Y donchs, què't pensaves? Si no podem anar en lloch que no n'hi trobem. De lluny he saludat a les dugues germanes petites de les Rocasalvas que eren en un palco de segón pis. Oh! y elles no'm veyen, no; m'he estat més rato fentlos aixís ab el vano (*ho fa*); finalment m'han respost ab el cap y una mitja rialla més simpàtica!... Després ens han vingut a saludar dos amichs del Enrich.

SR. SALAS

(*sempre trist de cada cop més*)

Metges?

ENRICH

Si.

ERNESTINA

En Palet y en Valls, més amables! Què't deya en Valls fent la xiu-xiu? Semblava que't confessés (*a Enrich*)

ENRICH (*volguent dissimular*)

Cà!... res... coses meves.

SR. SALAS

Son del teu curs?

ENRICH

Si. (*S'asseu darrera la taula*)

SR. SALAS

Treballen molt?

ENRICH

Fan lo que poden... ara han posat un dispensari a Sans, segurament ne posaràn un altre al Poble Nou. Un d'ells, en Palet, va un dia a la setmana a Mataró...

ERNESTINA

Però sabs que'l tal Palet s'explica que dóna bò de sentir! Lo que li has de dir que no apreti tant la mà quan encaixa; porta un anell ab un solitari que se m'ha clavat aquí, (*senyala'l dit xich*) encara'm fa mal.

MARIA

Y la funció t'ha agradat forsa, Ernestina?

ERNESTINA

A tu també estich segura que t'hauría agradat. Es més bonica!

ENRICH

Casi may mirava al escenari.

ERNESTINA

Ay! mentider; durant els intermedis es clar que no, però després!... pregúntem lo que han fet, veuràs com t'ho esplicaré tot, punt per punt.

ENRICH

Deu me'n reguard...

MARIA

Es que no t'ha agradat a tu?

ENRICH

No sé què dirte...

ERNESTINA

Sabs còm se diu l'òpera que han fet? «Las Walkirias». Al papà no li agradaría; diu que es música moderna. (*El senyor Salas arronsa les espatlles*)

MARIA

Mentres t'hagi agradat a tu.

ERNESTINA

Ja ho crech. No es que jo hi entengui rès, però quan sento aquell daltabaix de soroll d'orquesta, quan veig aquella munió de senyores ben vestides... es que hasta s'hi sentía olor, oy, Enrich? Ah! que no ho sabs, papà? m'he tingut d'estar tota la tarde ab el sombrero a la falda y no es ridícul, no. Al davant meu hi havía una senyora que un de aquells criats li ha dut un tamboret per els peus y portava uns brillants com sigrons a les orelles y també li ha tingut el sombrero a la falda

tota la tarde. (*a Enrich*) Per què no'ns ha dut tamboret per els peus aquell criat?

ENRICH

No sé.

ERNESTINA

Has vist les filles d'en «Miloca»? Hasta'm sembla que feyen goiget avuy (*rient*). Eren al tercer pis.

MARIA

Quí es en «Miloca»?

ERNESTINA (*rient*)

Ja no te'n recordes? Aquell senyor que devegades t'he contat, si; que té quatre filles, que'l coneixem de vista dels vespres d'istiu al Passeig de Gracia... y'l papà també'l coneix. Va presumit, estirat... la més gran sempre's mira a l'Enrich. No te'n recordes, papà?

SR. SALAS

Si, si; ja sé qui vols dir... me sembla.

MARIA

Son riques?

ERNESTINA

Cà! Està empleat a les cédules. Ens ho va dir en Robert Planas que 'ls coneix d' un «assalto».

MARIA

Y van al Liceo?

ENRICH

També'ls deuhen haver regalat els llochs.

ERNESTINA

Això si que no voldría pas dir que fossin uns miserables. Te felicito; més clar ni l'aigua... «també'ls deuhen haver regalat els llochs», es

clar, quan jo ho dich que no sé com te tornes. Se regalen de moltes maneres les coses; un favor, una distinció que't fan, ja es pres com una caritat. Mira; els Guix me sembla que de diners ne tenen per llensar; donchs més de quatre vegades, ho sé del cert, van al palco dels Villasans y de regalo... com nosaltres. Ves què més natural... Atencions que un dia o un altre's corresponen y en paus.

MARIA

Es clar. (*Compadeixentla sense ser vista*)

ERNESTINA

(*dantli carinyosament un copet*)

Beneit. Escolta papà.

SR. SALAS

Què?

ERNESTINA

Un senyor del davant meu, ha dit una cosa més estranya! Veuràs que al final—bé tu no l'has vista—hi ha unes flamerades y un que canta y vinguen flamerades y aquet senyor ha dit a un altre tot anantsen «jo no les deixaría fer aquesta mena d'óperes, el día menos pensat hi tornarem ser». Per què ho devía dir?

SR. SALAS

No sé, noya.

ERNESTINA

Tant bonica qu'es.. passen uns caballets... siitt... psitt... (*fentho ab les mans*) y com fa, com fa aquell tros?

ENRICH

No tinch gota d'orella, jo. (*assegut ahont se troba, poch a poch va ensopintse fins a quedar adormit*).

ERNESTINA

Ajúdem a recordarlo aquell tros del primer acte... sabs quan ells dos s'estàn sota l'arbre, (*al senyor Salas*) un arbre més gros, papà... quan la porta s'obre y entra la lluna, aquella lluna tant clara... malvinatge! tant bonica qu'es.

MARIA

Déixeu còrrer, quan menys hi pensaràs... (*se'n va un moment per la porta del menjador*).

ERNESTINA

Mira, Papà, això si que ho tinch del tot decidit.

SR. SALAS

Qu'es?

ERNESTINA

Vuy apendre de tocar el piano. Si, si: no cal pas que m'ho neguis. Cada vegada que sento música me n'entren unes ganes! després... es un «adorno» de gran estima per una senyoreta. Quan viurem al Ensanxe, oy? me'n compraràs un? si, si.

SR. SALAS (*molt trist*)

Si...

ERNESTINA

Aleshores si que me'n recordaré bé de totes les tonades.

SR. SALAS

(*maquinalment y encara més ensopit*)

Si!... (*Pausa*)

ERNESTINA

Quin «si»... sembleu els ensopits. Ja ho lograreu, ja, ferme tornar com vosaltres.

SR. SALAS

Tu mateixa t'armes, tu mateixa't desarmes!... tot t'ho guanyes tu!... *(pausa. María torna de nou)*.

ERNESTINA

Me'n vaig a despullar. *(pren el sombrero de damunt la cadira)*.

MARIA

Vols que t'ajudi?

ERNESTINA

No cal. Has sigut una tonta de no venir. Mira: la teva butaca, l'un acte l'ha ocupada un amich del Enrich y l'altre un altre; aquells sabs? *(al senyor Salas)* Si hi tornem més endavant vuy que hi vinguis. Després t'explicaré un vestit qu'he vist, que tinch ganes d'arreglarme per l'istil aquell de floretes del istiu passat... més mono!... *(pausa. El senyor Salas se'n adona de qu'Enrich s'ha adormit y, sobressaltat, imposa quietut a sa filla dientli baix de veu)*.

SR. SALAS

Psit!... no mogueu remor. L'Enriquet s'ha endormiscat.

ERNESTINA

Despèrtel, que no es hora.

SR. SALAS

Guàrdaten prou. Fa un grapat de dies que no pot dormir bé. Justament es lo que més li cal, segons va dirme en Forts. Tot això tindrà per endavant! Que reposi.

ERNESTINA

Deixemlo reposar donchs.

SR. SALAS

No fem remor, anem, anem. *(disposat a*

anarsen, María va cap al balcó de puntetes). Ahont vas?

MARIA

Tot seguit vinch. Ajustaré'l balcó.

SR. SALAS

Ah! si. Jo l'he obert una miqueta; devegades s'hi sent una olor tant forta, aquí! *(se'n va. María cuidadosament fa lo que ha dit, però per més que hi va ab molt de compte, fa soroll, a quin soroll Enrich se desperta,—tant lleuger dormía.—Aixís que ha obert els ulls, vol darse compte del soroll sentit, de lo que l'ha desvetllat. Veu a María aprop el balcó qui s'ha adonat del despertar d'Enrich y li diu sense alsar gaire la veu, ni bellugar apenes la posse, tot enclotat).*

ENRICH

Què fas?

MARIA

Te creya adormit y ajustava'l balcó.

ENRICH

M'havía ensonyat lleugerament... cá! tinch el cap tant plé d'aquesta tarde! *(pausa)* Ahont son?

MARIA

Se'n han anat; no t'ho dich que't creyen adormit? Si vols reposar... te deixaré estar sol...

ENRICH

Per què? Me'n aniré cap al quarto *(s'estira «decentment», nerviosament)* estaré millor. *(pausa).*

MARIA

Decididament, Enrich, hauré d'acabar per

creure lo que no volía, lo que'l teu papà creu; que't passa quelcom de trist y que tractes d' ocultansho.

ENRICH

Tots us equivoqueu... un moment de desequilibri físich... y res més.

MARIA (*ab marcada intencio*)

Y res més. (*pausa*).

ENRICH (*intrigat*)

Com m'ho has dit això, María?

MARIA

M'agradaría tant saber d'ahont vé el teu abatiment, la teva tristor...

ENRICH

Son maníes, manies vostres.

MARIA

Jo casi juraría que no ho son.

ENRICH

Ets ben bona per tots nosaltres... una sacrificada, ets.

MARIA

Quines coses dius!

ENRICH

No'n fassis cas: voldría vèureho tot bonich y no ho logro.

MARIA

Veus, donchs, com estàs malalt?

ENRICH

Si, lleugerament malalt (*pausa*).

MARIA

Y d'ahont te vé aquet mal... no ho sabs?

ENRICH

No... y si... en fi... a tu ja t'ho puch dir; me sembla saberho y tot d'un plegat ja no ho

sé... un seguit de divagacions, de duptes... (*s'aixeca y poch a poch va al davant de la taula*) Fa com nn mes enrera, jo no era pas aixís; animós en extrém no ho he sigut may, be prou que ho sé... però cavilós com ara?... ni jo mateix me conech!

MARIA

Hi han tants anys que no fas més qu'estudiar!... tot això es fatiga.

ENRICH

Res més qu'estudiar!... res més que apendre coses y més coses... devegades me sembla que tot plegat ha sigut un vici... Sè tantes coses de cor... y'm serveix tan poch saberles!

MARIA

El descoratjament es potser també una malaltía, Enrich.

ENRICH

Descoratjament?... (*pausa. Decidit*) Vols que t'ho diga clar? Perque també 'm convé dirho.

MARIA

Si.

ENRICH

Molts cops tinch por d'haverme errat. Vuy convèncem jo mateix de que les circunstancies tenen la culpa de tot lo que passa... y no ho logro... tant sovint sento una veu que sembla dirme «si t'haguessis errat, si t'haguessis errat». Oh, quín corcó!

MARIA

Potser exageres. Recòrdat de tants y tants que com tu's troben...

ENRICH

Potser també s'han errat.

MARIA

Y dels que t'irrites tant sovint parlantne, dels que no valen y van endavant.

ENRICH

Aquells son un altra cosa... y jo tinch por de no ser ni dels uns ni dels altres!

MARIA

Ba, ba, Enrich; estàs preocupat y ara més que may me convenso de lo bò que't fóra un llarch repòs... al camp, poso per cas...

ENRICH

També hi he pensat alguna vegada y de sopte'l cor m'ha semblat alegrarse tot, però d'altra part veig que no m'ho puch consentir. Me trobo en plè moment de lluita y abandonar el lloch aixís semblaría fins mal pagar lo que'l meu pare ha fet per mi y cal que li pagui, que comensi a pagarli, que ja es hora! (*Pausa. Dona uns passos exitantse*) Me passo dies, setmanes senceres sense guanyar un cèntim. Còm puch mirarmho ab tranquilitat, María? El meu pare no m'ha negat may res... y ahont son els beneficis que jo li aporto?... ves si'ls trobes. Perjudicis, perjudicis .. res més que perjudicis.

MARIA

Tot vindrà.

ENRICH

Ja, ja, tant de temps que ho esperem. Per els de casa son un sabi, ja ho sé, soch l'ilusió, l'ideal del meu pare... per ma germana una

mena de condecoració, 'm llueix, me presenta... aquella sí que viu felís y esperansada.

MARIA *(per ella casi)*

Pobre Ernestina!

ENRICH

...Y al voltant meu... la buidor més complerta... si vingués de mi aquesta buidor!... (*molt profond. Pausa*) D'altra part, jo'm sento dintre meu, reconech que per el meu cap llampegueja quelcom de llum; me miro y'm veig clar o m'ho penso, quan menys tinch la intenció de veuremhi. Hi ha per dintre meu una forsa, un raig de rahó somorta... Ah! es terrible, veritablement terrible!... això descoratja talment...

MARIA

Me fas l'efecte del nen desperansat per una mala mirada del mestre.

ENRICH

Donchs a mí'm sembla que no te'l faig aquest efecte; me sembla que t'inventes paraules y més paraules per revifarme, que busques medis per expressar ab la cara tot alló que no creus... en fi, que m'enganyes per darme consol.

MARIA

Que t'enganyo!

ENRICH

Si: y això no està bé.

MARÍA (*més profond*)

Que te enganyo! Això penses?...

ENRICH

Qué vols, donchs, que pensi? Te sé inteligent

perque ho ets, me consta qu'ets d'aquelles dònes que per temperament veuhen les coses clares, si, si (*ella s'excusa*) t'ho dich perque així ho crech, perque es aixís, y vols que convensut d'això'm pensi que parles sincerament?... no María, no, tu ho veus com jo mateix. A casa nostra hi ha caigut un malestar que de fa temps tots disfressem. D'ahont vé? No ho sé del cert, però'm fa tremolar l'idea de que pogués venir de mí.

MARIA

Trobo que t'ho prens molt malament. Ets jove, molt jove, ets un home en plena forsa, tens devant ten molt camí per fer... ser massa calmós es un defecte imperdonable, impacientarse com ara ho fas es més gros defecte encara. Jo de tu'm determinaría per reposar un quan temps... y mentres tant estaría a la vista de lo que pogués presentarse; intentant ab calma lo que fos intentable com has fet ab la plassa aquella, això es: tots els passos, totes les formalitats...

ENRICH

Vols dir la de metge municipal. (*mitg riu*).

MARIA

Si:'n sabs alguna cosa?...

ENRICH

Un altra apoteosis!

MARIA

Per què?

ENRICH

Ja es donada; no s'ha fet públich encara, però m'ho han comunicat aquesta tarde... sembla que teníen ja'l seu candidat y la cosa

s'ha passat en familia, com tantes altres vegades. Y l'amich Eusebi! oh! l'amich Eusebi. El seu pare tenía bo ab els regionalistes, ab els republicans... ni l'hem vist més... farsa... farsa... (*Pausa. María queda sorpresa y manifestament contrariada. Escolta a la porta per por d'esser sorpresos*). Y com li dich al Papà? A veure. Tant ilusionat que hi estava. Vetaquí tot lo que li puch oferir, l'un desengany darrera l'altre. Es culpa meva? No he treballat, no he fet sempre lo qu'he pogut?... fins se'm tenía per un model d'aplicació... no he may desdit en esfors... peró ves tu qui ho pot entendre; els fets, els fets parlen més clar que tots nosaltres...

MARIA

Enrich, jo t'ho demanó, ten coratge, quan l'home ha emprés ab veritable vocació una carrera...

ENRICH (*interrompintla*)

Tampoch ho sé del cert això... el noy del pis de dalt, mort fa tants anys, va volguerla seguir... havíem fet plegats el batxillerat... potser m'hi vàreig trobar per amistat... jo què sé.

MARIA

Tenies més inclinació per alguna altra cosa?

ENRICH

No'n sé res. Sé no més que'l papà y la mamà (que al cel siga) m'havíen parlat sempre de seguir carrera... es lo sols que sé del cert. De mica en mica he anat veyent que la mamà hi tenía una veritable ilusió, somniava la toga de doctor... un despaig aixís... la placa a la

porta!... jo un bon noy obedient... aplicat (*una mica desentonat*) hi han situacions ben compromeses... y tot, tot s'hi complica, tot. Oh! si jo'm sentís fort, al menys .. lo que se'n pot dir fort... robust... y per adobar, lo de la plassa perduda... còm li dich al papà? còm li dich?

MARIA

No hi pensis ab això.

ENRICH

Que no hi pensi?

MARIA

Y es clar.

ENRICH

Que no hi pensi!... (*digavant*) el camp!... potser si... (*refentse*) però no! de cap manera. Hi ha encara un altre assumpte en vista... si's convòquen oposicions per la càtedra de Valencia'm presento, vaya si'm presento. No vuy que siga dit. Un altre esfors encara, ni que'm costés la vida. Prous n'han fet per mi... ni que'm costés la vida. No arribar ahont s'ha dit, fóra la mort del meu pare que no té altra ilusió, y no havent alcansat la ditxosa plassa... cal doblement probarli qu'estich disposat a tot per arribar a lloch... (*El senyor Salas, creyent al seu fill adormit, ha obert silenciosament la porta. Totseguit s'adona de que s'ha errat. Queda un moment perplexe al peu mateix de la porta y sent casualment lo que segueix sense ser vist d'ells dos que's troben casi a primer terme. Poch a poch va ajustant y la deixa finalment del tot closa, desapareixent per complert*)

MARIA

T'exites. *(li pren la mà)* Tranquilísat. Jo ho prench pel meu comte, vols? ja li diré jo si tu no goses. Es clar que d'ilusió n'hi tenía, com ne té ab tot lo teu, peró'l desengany tampoch serà tant fort com creus. Se t'aumenten les idees en el cap y això no t'es bó.

ENRICH

He quedat glassat quan m'ho han dit aquesta tarde... y no per mí, creume. *(abstret)*.

MARIA

Coratge, coratge encara, Enrich; pensa que passes un moment costós de passar si't deixes caure, no tant costós si't redresses.

ENEICH

Ja t'he dit fa ben poch que tinch por d'haverme errat y de no ser res de lo que semblo ser; es més, casi n'estich segur...

MARIA

Això es dir pecats!

ENRICH

Y tu... també t'ho creus y també peques perque dius mentides.

MARIA

Abandonarse així, de cop y volta, ningú s'ho pot consentir.

ENRICH

Per això vuy intentar encara més per els altres que per mi mateix.

MARIA

Sense fè.

ENRICH *(preocupat y resolt)*

Ben poca, es dir... no ho sé, no ho sé. *(molt seriós)*

MARIA

Enrich!

ENRICH

Mira... no'n parlem més per ara... no'n parlem més... me'n vaig cap al meu quarto. (*Aquí la porta's tanca*) Tot lo que t'he dit guàrdetho bé per tu, sents? Tens un tal bell aire de confident, s'hi parla tan refiat a la claror del teus ulls! (*Pausa. Se la mira en el silenci)* Deixeume estar fins a l'hora de sopar. Sento que si reposo un moment, ben sol, potser me fugin aquets núvols del cap... oh! aquet cap!... aquet cap!... (*Se'n va. María queda un moment sola, reflexiva; ha deixat tancar la porta. De cop, com a qui li ve una idea, obre la porta de nou per anarsen y's topa ab el seu padrí qui entra, ab aspecte rígit, abstret, dolorosament abstret, dient:*)

SR. SALAS

María! (*ab veu baixíssima que més aviat s'endavini que no pas se senti. María se'l mira com qui quelcom endavina*)

MARIA

Què vols?

SR. SALAS

María! (*arribant prop una cadira a la que s'asseu descoratjat*)

MARIA

Ens has sentit?

SR. SALAS

Ben poch, però no calía més. (*de cap a la taula*)

MARIA

Padrí!

SR. SALAS

No he vingut pas per espiar; el creya adormit aqui ahont el deixàrem fa poch; venía per vetllarlo, per veure si en el seu rostre adormit hi descubría quelcom del seu pervindre... d'aquet pervindre que tan absorbit me té desde que es al mon... lo poch que he sentit... me'n ha parlat massa clar... el noy no creu ab ell, ens hem errat... s'ha errat; el noy se'm mort... María... (*plora*)

MARIA

Per Deu, padrí... tot això podría complicar la situació; serenitat, ara més que may! El noy no se't mort, però cal que'l salvem.

SR. SALAS

Salvarlo, dius?...

MARIA

Sí, y tot seguit. La conversa que acabo de tenir, plena de divagacions, de dubtes, m'ha servit de més de lo que puguis pensarte; li he fet dir cada veritat que'm calía saber... No perdre temps es lo que precisa. Un sacrifici, encara, padrí, y de tot sortirem. Al Enrich li convé passar per el cap baix un any sense fer res, fora d'aquí, a plè camp, a plè sol... després vindrà lo altre (*pausa*)

SR. SALAS

(*molt, però molt conmogut*)

Y si't digués...

MARIA (*ansiosament*)

Què?

SR. SALAS

Que tampoch pot ser.... (*ab molt dolor*)

MARIA

Per què?

SR. SALAS

Llegeix aquesta carta. (*Li dona la carta que llegía al comensar l'acte y resta plorant, el cap entre les mans apoyat a la taula davant de la que seu. María pren la carta y la llegeix molt ràpidament y per ella. Tot seguit de llegirla diu al veure la firma:*)

MARIA

Del teu amich Vidal?... es dir que...

SR. SALAS

M'ha fet favors... no pot seguir fentmen... era'l darrer recurs tot esperant!...

MARIA

Però tu?...

SR. SALAS

S'han acabat les forses... he mancat de poch. . no'm resta res! (*plora de nou*)

MARIA (*ab aire triomfant*)

Finalment y còm la beneheixo aquesta confessió! Y còm de fa uns quants dias te la volía arrencar de l'ànima!

SR. SALAS (*plorant*)

No tinch res, res.

MARIA

No, no, padrí; això no. Plorar, com ho fas, a res pot conduhirnos. Serenitat, serenitat per Deu! (*Va y tanca ab el baldó la porta del despaig. Se dú una cadira vora'l seu padrí y li diu molt coratjosa sense poguer, no obstant, amagar del tot el seu esverament*) Y pàrlem clar, còntamho tot, tot, y no't descoratgis; viu

aprop teu un esperit jove, molt jove (*pausa*). Parla, parla...

SR. SALAS

Aquets moments de cap a la vellesa, si tu sabessis lo terrible qu'es per mi, per un pare tant enamorat dels fills... errar de tant poch... véures precisat a una confessió tant trista, tant terrible (*plora*)

MARIA

Però que som nens, padrí? Ahont s'es vist? Jo't prego que parlis!...

SR. SALAS

No creu ab ell, ens hem errat... vetaquí el veritable desastre!...

MARIA

No sab ben bé lo que diu, potser... parla, parla tu, ets tu qui has de parlar ara. No perdem temps, padrí. Còntemho tot, tot. A veure, vina, digues com si't confesessis, igual. (*s'asseu prop seu*) Què tens? de què disposes?

SR. SALAS

Casi res. Vinch trampejant la situació fa temps.

MARIA

Ab diners deixats?

SR. SALAS

Si.

MARIA

Te'ls ha deixat el teu amich?

SR. SALAS

Si.

MARIA

Y puja molt?

SR. SALAS

Unes deu mil pessetas.

MARIA

Y la fotografía?

SR. SALAS

Apenes si's fa res...

MARIA

Hi deus diners, naturalment?

SR. SALAS

Si.

MARIA

Be, però quina mena de deutes hi tens?

SR. SALAS

Sous, materials... vaig mancar de poch com no m'embarguen... en Sostres va tréurem del conflicte.

MARIA

També t'ha deixat diners?

SR. SALAS

Si... y me'n té més d'oferts!...

MARIA

Tot y deventnhi? no es ell qui de temps te volta per comprarte la casa?

SR. SALAS

Si.

MARIA

Qui no't feya parlar clar més aviat, padrí!

SR. SALAS

No me'n culpis... el mateix desitg, la por d'enterbolir el camí dels meus fills, la confiansa de que'l noy arribaría a lloch en el moment just d'acabar jo les forses...

MARIA (*preocupada*)

Però tu teníes alguna cosa teva; paper, si mal no recordo!

SR. SALAS

Si, dotze mil pessetes...

MARIA

Y...

SR. SALAS

Les vàreig realisar per el doctorat, per l' anada a Paris més tart.

MARIA

Y un petit compte-corrent al Banch de Barcelona; tot sovint hi anaves!

SR. SALAS

Oh! pobre compte corrent. Els gastos de cada día han sigut majors, els ingresos més petits, la fotografía s'ha anat fent vella com jo mateix...

MARIA

Y la casa de Ciureda?

SR. SALAS

Quan la malaltía de fa tres anys, hi vaig posar diners al damunt; en Jacas va cuidarsen; després tot ha anat de mal en pitjor y...

MARIA

Y ja no't pertany? El gran Jacas segueix, donchs, fentne de les seves!

SR. SALAS

Això mateix.

MARIA

Es dir que la veritat del cas, es que no tens res...

SR. SALAS

Ni una malla.

MARIA

Però com pensaves arreglartho, a veure? Què hauríes fet, si no hagués passat tot això que t'ha fet parlar sense darten com te?

SR. SALAS

Jo que sé!... no m'ho preguntis; hauría seguit demanant diners a n'en Sostres; no m'ho preguntis. Confiava, tot esperant, en la plassa que no li han dat... confiant ab lo inesperat de part d'ell, de part meva... fins de part de la noya y tot, si... ja veus si es trista cosa. De pensament m'aferrava allà ahont podía... tot s ha desplomat, tot... la salut del noy, el seu coratge... la mà de l'amich!... *(plora)* y lo pitjor la seva confiansa... oh!... la seva confiansa... *(se sent trucar ab copets de mà a la porta)*. Y si n'hi demanés més de diners a n'en Sostres? si, si... Y porteulo a fòra y...

MARIA

May padrí: això son falses situacions que demanen medis ràpids.

SR. SALAS

Potser qu'es ell? calla, calla si acás.

MARIA

No tinguis por. *(s'aixeca)* Quí es?

ERNESTINA

Jo.

SR. SALAS

La noya... no.

MARIA

Déixem fer. *(Maria obra y entra Ernestina ja cambiada de trajo)*.

ERNESTINA

(ja d'estar per casa y al peu de la porta)

Què teníu? què us passa? quina cara feu?

SR. SALAS

No... *(a María)*.

MARIA

Entra, Ernestina. (*la fa entrar y tanca de nou*) Convé que ho sàpigues.

SR. SALAS

Filla meva!

ERNESTINA

Bé, però!...

MARIA

El teu pare, míratel be... ha perdut tot lo que tenía... (*Sr. Salas plora en silenci*).

ERNESTINA (*exasperada*)

Com!

MARIA

Y no sabs com? fent doctor al teu germà; fente senyora a tu! Que'n penses? (*pausa*).

ERNESTINA

Papà? (*ell alsa'l cap*).

MARIA

Tot això coincidint ab la pèrdua de la plassa a que ton germà aspirava, ab un comensament de malaltía... què'n penses?...

ERNESTINA

Es ben cert lo que'm diu la María? Y com es que justament fins ara no'ns ne fas coneixedors?

MARIA

D'això no te'n preocupis. Aquestes coses cauhen al damunt quan un menys hi pensa.

ERNESTINA

Peró es cert? (*Sr. Salas diu que si ab el cap*) Que si? Una casa com la nostra!... Ah! no, no m'ho puch creure... Cap altre motiu amagat?...

MARIA *(molt enérgica)*

Ernestina!

SR. SALAS *(per ell)*

Deu meu Senyor! *(pausa)*.

ERNESTINA

(dant uns passos nerviosa)

No ho puch entendre.

MARIA

Y tant clar com es!

ERNESTINA *(com revifantse)*

No, no; m'enganyeu! m'enganyeu! això no es possible.

MARIA

Y tant com ho es!

ERNESTINA

Però es una vergonya. Ho sab l'Enrich?

MARIA

Ni convé que ho sàpiga. Per ara guàrdaten prou.

ERNESTINA *(a Sr. Salas)*

Potser a l'últim me daràs la rahó. Quan jo t'ho deya y tu tossut, tossut; quan jo t'ho deya que't calía un administrador!

MARIA

Res d'acusacions, Ernestina; ja es hora que obris els ulls, que miris fit a la realitat. Fa tants anys que vius enganyada... tants anys que no t'adones de la miseria que't volta!

ERNESTINA

Miseria!

MARIA

Si, y ben clara. Els teus barrets, aquet títol *(el de metge)* aquet retrat aquí penjat, es-

forsos, esforsos, miseria y res més que miseria.

ERNESTINA

Això si qu'es graciós, No la sents? no la sents? (*a Sr. Salas*).

SR. SALAS (*molt débil de veu*)

Té rahó.

ERNESTINA

Es dir que trobes que te rahó?..: Ah! sí, es veritat, ja no hi pensava; es la sabia de casa, ella té rahó sempre.

SR. SALAS

Ernestina!

MARIA (*a Ernestina*)

Para comte, no compliquis les coses. es hora de guanyar temps, de fer feina!

ERNESTINA

Dispòseu, donchs tu, ja que tens rahó sempre. (*vol anarsen*).

MARIA (*detenintla*)

Si que ho faré, però vuy que't quedis, que 'm sentis, que m'ajudis.

ERNESTINA

Ajudarte jo?... com?... no m'han ensenyat de treballar; no soch res, no soch ningú! a qui'n daràs la culpa?

SR. SALAS

Per Deu, filla meva.

MARIA

Sembla mentina!

SR. SALAS

Tingues més dolses paraules; son ingratituts lo qu'estàs dihent ara!

ERNESTINA (*assentantse y abstreta*)

A la miseria!... (*rient ab rabia*).

MARIA

Dèixala estar, sino'ns vol entendre y escòltem, escòltem.

SR. SALAS

Deu meu!

MARIA

Fa poch t'he dit, padrí, que la meva gloria major sería poguer fer per vosaltres quelcom de ben gran; te'n recordes?

SR. SALAS

Si.

MARIA

Crech que l'hora es arribada de ferho.

SR. SALAS

Ah! parla. (*Ernestina va somrient ab rabia*).

MARIA

Però, abans de tot, díguem, quant te'n té ofert el teu dependent de la fotografía?...

SR. SALAS

Oh! María! es humiliant. (*Ernestina mira a María ab recel*).

MARIA

Quant?

SR. SALAS

Veritablement humiliant; una cosa que ha costat tant de pagar, que ha tingut bon nom, bon crédit!

MARIA (*insistint*)

Quan te'n dona?

SR. SALAS

Una miseria... cinch mil pessetes!...

ERNESTINA

(*com pressentintho, ab tó de sorna mirant a Maria*) Que li vengui, eh?

MARIA

Si.

ERNESTINA

Per una miseria? (*s'aixeca orgullosa*).

MARIA

Si padrí, ventli.

SR. SALAS

Però.

ERNESTINA

Ventli y no t'hi pensis un moment més. Si no li vens, també te'n treurà per el camí que va; ventli, ventli, tórnali lo que't té deixat, pàgali lo que li deus, ventli d'un cop.

ERNESTINA

Que li ha deixat? Peró que vol dir tot això?

MARIA

Y un cop venuda la fotografía, repassa de tot lo d'aquí lo que més necessitis, ventho també lo sobrer...

ERNESTINA

Què!

MARIA

Pagaràs lo que puguis de lo que deus; lo que quedi per pagar vindrà després.

ERNESTINA

Què diu?

MARIA

Y mobles y nosaltres y deutes, anemsen tots d'aquí, fugimne d'una vegada per sempre.

ERNESTINA

Per anar ahont?... (*comprenent*) a Ciureda? Si?

MARIA

Si, si, tu ho has dit: a Ciureda.

ERNESTINA

Ja ha sortit Ciureda, el gran Ciureda! si tu no hi ets per altra cosa.

SR. SALAS

Recòrdet María lo que t'he dit.

MARIA

Que ja no es teva la casa!

ERNESTINA

Tampoch la casa de?...

MARIA

Tampoch, no: res hi fa. La meva s'aguanta encara.

ERNESTINA

Aquell niu, aquella barraca de mala mort?... (*rient ab poca solta*) Oh! me fas riure sense ganes.

MARIA

Doñchs ahont vois estarte, digues? Aquí? Y com?

ERNESTINA (*a Sr. Salas*)

Peró es possible que ni un sol moment trobis aceptables aquets despropòsits? No tenim per ventura, nom, reputació, bones amistats per sortirnos de tot...

MARIA

Ah! els amichs, la reputació, desgraciada!

ERNESTINA

Es que'm voleu enterrar en vida? (*molt enérgica*).

MARIA

Vet'la aqui: no més has pensat ab tu desde qu'ets al mon!

ERNESTINA

Y al dirho per mi, ho dich per els altres.

SR. SALAS (*volguent posar ordre*)

Noyes, noyes!

ERNESTINA

Si, si, per els altres. Parlo per l'Enrich

també, que això fora matar el seu bon nom, el seu talent. No s'hi compta, donchs, per res ab el seu talent.

MARIA

Y ahont es aquet talent de metge? Esplíquet, cal que'ns ho diguis clar.

SR. SALAS (*molt sorprés*)

No duptes tu també?

MARIA

Si no ho es ni may ho serà de metge. Si ell mateix ne dupta, si te ralò de duptarne.

ERNESTINA

Ell!

MARIA

Si, si; ell.

ERNESTINA

Ab una carrera tota de sobressalients.

MARIA (*ab desprecí*)

Per qui'ls dona!

ERNESTINA

Deus ser tu més sabia qu'ells.

MARIA

Qui sab!

ERNESTINA

Hauries volgut a ben segur que hagués seguit lo del papà...

MARIA

No't dich tant, però sé no més que no ha trobat el seu camí y que ara ho paga ab la salut.

ERNESTINA

Per uns rodaments de cap!

SR. SALAS

Filles meves, per Deu, parleu més baix,

més baix; amaguemla tant com poguem aquesta desgracia nostra y busquem el remey entre tots.

MARIA

Vente la casa.

ERNESTINA

Si véntela y anemsen; es aquesta sola solució.

MARIA

Quina altra hi veus tu, espliquet!

ERNESTINA

No ho sé, però n'hi han d'haver d'altres, n'hi ha d'haver d'altres.

MARIA

Allà, allà... es el sol camí.

ERNESTINA

Y un cop allà, què?

MARIA

Què? el preguntarho es lo més llastimós. Una pobre caseta en mans d'un vell que hi viu com un trasto qualsevol, un recó de mon ahont potser hi podem dur encara entre tots la felicitat somniada, pobres terres al volt que poden aixamplarse, juventut, brassos, cervell... y preguntes què?... ets digna de llàstima?

ERNESTINA

Tu ets boja.

MARIA

Y me'n alabo.

ERNESTINA

T'has empenyat en trepitjar el nostre nom.

MARIA

No més com jo dich podrà posarse a lloch, creume padrí, creume. Cal de primer moment

que l'Enrich res ne sàpiga; dirli que li convé per la salut y quan hi siga'l convencerem de tot lo altre.

ERNESTINA

Enganyarlo es lo que voleu.

MARIA

Per salvarlo.

ERNESTINA

No, aixó no; no serà may!

MARIA

Donchs si això no's fa aixis, jo no vuy ser més gravosa y me'n aniré d'aquesta casa.

SR. SALAS

Ahont?

MARIA

No ho sé; el treballar no m'espanta.

SR. SALAS

Tu't quedès, María.

MARIA

Ha de ser per lo que ja sabs.

ERNESTINA

Donchs ara soch jo qui parlo; si això's porta a cap, si aquesta barrabassada's fa, enteneuho bé, a Ciureda mateix me tanco monja.

MARIA

Desconfíes de trobar marit y penses ja ab el convent que't mantinga!

ERNESTINA (*ironicament*)

Tu potser no'n desconfies tant com jo.

MARIA (*molt exasperada*)

Ernestina!

ERNESTINA

Aixís pagues la nostra hospitalitat!

MARIA (*molt enèrgica*)

Oh! Prou.:. prou!...

SR. SALAS (*posant ordre*)

Noyes! (*Se sent en aquest moment un cop de campaneta elèctrica. Quietut en tots*)

MARIA

Es ell. Podem estar contents: ens ha sentit.

SR. SALAS

Quietut, per Deu!

ERNESTINA

Hi vaig.

SR. SALAS

Res li diguis, filla meva!...

MARIA

Guàrdaten bé, guàrdaten bé.

ERNESTINA

Sé lo que'm toca.

MARIA

No me'n vuy recordar més de lo que ara m'has dit. Lo primer es lo primer.

ERNESTINA

Però vosaltres recordeuvos bé de lo que també us he dit jo. Si's porta a cap, me faig monja. (*Desde'l peu de la porta*)

SR. SALAS (*abatut, de cap a la taula*)

Deu meu! (*Ernestina se'n va ràpidament*)

MARIA

Ves, festen d'un cop, mentres nosaltres bregarem tot esperant que'l Sol surti.

SR. SALAS

Oh! si al menys el Sol surtís!...

MARIA (*molt heròica*)

Y es clar que surtirà!

SE CLOU LA CORTINA

ACTE TERCER

Els nostres personatges s'han instalat ja a Ciureda, ahont som en el trancurs d'aquet tercer acte.

Representa l'escena la caseta dels pares de Maria, la que tenía confiada al vell mitger Hilari.

L'habitació que tenim davant dona idea de lo esquifit de la caseta tota y més encara del mal estat en que's troba, degut al descuit de qui la habitava, y a la manca de medis materials que de forses anys sentien els Artal. Una porteta menuda al fons dreta, dona a la escala que condueix a les habitacions altes y baixes de la casa: venint a primer terme hi ha la llar negra y fumada, quina entonació campeja per les parets restants; enfront la llar y en direcció oblícua anant d'un tros de paret de primer terme a trobar la porteta de la escala, s'hi veu una arcada que dona a una galería, a través de la que's veu un bé de Deu de camps verdejants y festós paissatge qu'ensenyoreix y alegra la modesta y rónega vivenda, y lo fumat y pobre de dins queda compensat per la imponent y sencilla bellesa de lo de part de fora y en junt dona una nota que sembla encoratjar y renovar l'esperit de pesantes impresions rebudes.

Som aprop les darreries de Mars... Vora l'arcada de que hem parlat hi haurà una taula llarga ab un banch y dugues o tres cadires velles a la vora. La llar té el seu escò. Dispersats per l'escena, alguns trastos apropiats y que contribueixen a dar perfecte ambent al tot plegat. Som aprop les sis de la tarda de la vetlla de l'Anunciació.

COMENSA

Maria s'està prop la barana de mahons de la galeria, tot taralejant a mitja veu una cansó, mentres trafiqueja ab uns testos.

Al propi temps, venint de dalt per la escala del fons, entra a escena Hilari, tot arronsat y rialler, qui sentint cantar a Maria l'interromp dientli:

HILARI

Ay, bon Deu! ja tornem a tenir aucelló a la gabia?

MARIA

Ola, Lari. (*ben alegre*).

HILARI

Be'n fa de temps y temps qu'aqueixes parets no'n sentíen de cansons!

MARIA

Fins d'això teníeu mandra!

HILARI

En nom de Deu... mandra, mandra; un vellet xaruch com jo no està pas per cansons y el *Barrugás* no hi ha may parat comte ab aqueixes coses.

MARIA

Sabeu que n'es molt de dropo'l vostre nebot?

HILARI

Oydà! si no fós dropo, que fora bon Deu? Son pare ja ho era; son oncle de part de mare també; el germà que li varen matar a la guerra ho era el doble!

MARIA

Es dir que'n ve de mena?

HILARI

Y de més d'una que'n deu venir.

MARIA

Caldrà, donchs, que fassi altra sonada.

HILARI (*rient*)

Poch podrà!

MARIA

Prou!... (*Pausa*).

HILARI

Y que no aneu a vetlles?

MARIA

Cá! D'aquí estant se sent la cobla y aixís de lluny es mes somniosa.

HILARI (*rient*)

Ay, bon Deu!

MARIA

Ja n'hi ha per riure, ja. Lo qu'es a Ciureda aixís que podeu tots feu un per no treballar.

HILARI

Y donchs... bè s'han de seguir les costums y sobre tot aquesta, la de l'Anunciació, que comensa la tarde de la vetlla, abans que'l sol s'acotxi. Demà es la festa benehida com ne diuen... (*rient*).

MARIA

Ja, ja.

HILARI

De menuts, menuts, ens ne tanquen la santa rondalla al bell mitg de l'ànima. Tu, com bona filla de Ciureda que ets, te la deus saber d'esma?

MARIA (*una mica distreta*)

Prou.

HILARI

«Deu vos salve María»... y'ls camps se po-

sen al aguàit: «Plena sou de gracia»... y les verdisses se revifen totes.

MARIA

«Benehit es el fruit del vostre sant ventre»... els magraners esclaten... semblen d'or les taronges y la pomera flaira...

HILARI

Això, això: si es la gran festa demà, no s'ho val, donchs, comensarla unes quantes hores endavant? (*rient*).

MARIA

Y encara feu la professó?

HILARI

Y donchs? encara... y'l senyor rector beneeix les terres y encara s'engarlanda la bandera santa.

MARIA

Ah! si: la bandera que fà ploure, oy? (*rient molt*).

HILARI

Si, si:... y tu vesten rihent.

MARIA

Tot això es molt bonich y ho fora el doble si no tinguessiu tanta mandra.

HILARI

Y donchs què s'hi pot fer?

MARIA

Molt; d'això'm queixo... Digueume sinó; d'ensà que us tinch aquí com mitger, quíns resultats n'hem tret?

HILARI

Bon Deu, bon Deu, jo tinch un remat d'anys, Marieta.

MARIA

Y el vostre nebot?

HILARI

Ja t'ho he dit plà.

MARIA

No penseu més que ab les cols pel plat de taula. Si m'hagués hagut de refiar de vosaltres... fa llàstima tot plegat... no sé pas com sou fets a Ciureda. Bona terra, bon sol y ningú va endavant y ningú pensa ab el dia de demà. Tots teniu un tal parament al damunt... Sembleu figuretes de pessebre. Però això cambiarà, Lari, y el vostre nebot serà'l primer en sentirsen, y si no dú l'esquena dreta no filarem pas prim.

HILARI

Pobre xicot!... jo ja ho veig, ell no hi està avesat (*rient*)

MARIA

Que s'hi avesi.

HILARI

En quan a jo...

MARIA

De vos no'n parlo y no'n passeu cap ansia. Ja se'l que'm toca fer.

HILARI

El bon Deu t'ho pagarà, Marieta... Un hom ja no's pot valdre com voldría... (*rient*)

MARIA

Y per què encara rieu sempre, Lari?

HILARI

D'això visch, més que de menjar.

MARIA

Quans anys teniu ara?

HILARI

No ho sé pas... emprò 'm sembla que'n dech tenir bona cosa... si, què hi faràs? Ronso, ronso, vaig tirant tant mateix.

MARIA

No sé per què'm sembla, Lari, que tot y rient sempre, no n'esteu pas massa content de véurem per aquí.

HILARI

No ho diguessis pas més, sents? que fins m'estroncaríes les rialles. Oh, manyaga! Si era tant mort tot això... si un no tenía talment a qui endressar mitja paraula... si al vèuret jo diría que veig a tanta gent que se'n es anada per sempre! Ton pare... ta mare...

MARIA

Prou, prou, Lari, prou. Dels que no hi son cadascú se'n parla a soles. Volía saber no més si estaveu content o no de tenirme aprop vostre. Dieu que si y a mi'm fa ben alegre.

HILARI

Y es clar, burrango, que n'estich y dels altres que van ab tu també n'estich forsa. Emprò, no m'has dit encara si es per molt o per poch, si us quedareu o no...

MARIA

Ja ho sabreu quan s'hagi de saber tot això. Per ara quietut y el cap viu es lo que més cal. *(Se sent a part de baix una veu de dòna dient:)*

UNA VEU

«Ave María»

MARIA

Demanen?

HILARI

Si; volsthi jugar qu'es la Pitoya? (*Hi va y guaita*)

MARIA (*contenta*)

Potser?

HILARI

Si que ho es, si.

MARIA

Quína alegría!

HILARI

Pugeu, Pitoya, pugeu.

PITOYA (*de baix*)

Pujo.

MARIA

Que contenta'm fa!

HILARI

Deu haver arribat avuy mateix, ara mateix potser y no ha tingut prou temps per véuret.

MARIA

Si!

PITOYA

Ja't sento!...

MARIA (*al peu de la porta*)

Pugeu, dida, pugeu.

PITOYA

(*apareix y abrassa a María qui l'omple de petons.*) Filla meva!

MARIA

Dida!

HILARI

Alsa, alsa. (*rient*) Quina pluja! (*rient més*).

PITOYA

Y com s'ha fet, donchs? quí podía pensar en tenirte per aquí?

MARÍA

Coses del mon, dida, ja ho veyeu.

PITOYA

Més abrassades, filla meya.

MARIA

Y més petons. (*s'abrassen de nou*).

HILARI (*rient*)

Tornemhi que no ha estat res.

PITOYA

Digues, digues, y com s'ha fet? Dius donchs, que'l fill d'en Bonaventura ha estat mal y que l'heu dut per millorarse?

MARIA

Y que s'ha millorat, gracies a Deu.

PITOYA

Deu ser tot un home, jo no'l conech ni menys.

MARIA

Ja ho crech.

PITOYA

De fa molt que sou per aquí? una mesada? Al poch d'havermen anat jo.

MARIA

Si fa o no fa.

PITOYA

Y què me'n dius tu del pobre Bonaventuro, lo de la casa, ho sabs?

MARIA

Prou; però que hi fa, aixís qu'aixís ne tenen.

PITOYA

Ay de la Marió! mira tu que'm sembla un somni.

MARIA

Per què us esteu dreta?

PITOYA

Poch m'asseuré, si he pujat de correcuita. El Bonaventura no hi es pas?

MARIA

No; som sòls.

HILARI

Fa, que s'es feta tota una femella?

PITOYA

Y ben xamosa que s'es feta. Ha vingut també la noya del Sales, la que va venir anys enrera ab son pare per endúrseten allavors del teu dol?

MARIA

Si, però no es ab nosaltres.

PITOYA

Y això?

MARIA

Va fer una prometensa per lo que s'esplica.

PITOYA

Per el seu germà, potser?

MARIA

Si.

PITOYA

Sempre està bé.

MARIA

Y es al convent de las Penitentes de Coll-Altés, per una temporada curta.

HILARI

Donchs a mi—y ara que'n parles—m'han dit aquet matí que no'n volía pas sortir del convent de Coll-Altés.

MARIA

Y quí us ho ha dit, si's pot saber?

HILARI

La Sibina Peronas.

MARIA

Ba!... no'n feu cas; què saben ells?

PITOYA

Y es tot un sabi, fa, 'l noy del Ventura?

MARIA

Tot.

PITOYA

Y'l tindrem aquí de metge.

MARIA

També ho han dit?... y quines coses sab la gent! deixeu que diguin y que parlin... jo ni menys els puch escoltar; tinch tanta feina a veure coses y a sentirne d'aquelles altres que no les diu ningú! Dida, dida! (*sotragantla*) Ja sé qu'esteu tots bons, que'l noy de Vilasenés us ha fet de fa poch per set cops àvia!... (*rient*). Vergonya me'n daría de ser tant vella! (*se sent molt lluny una sardana*). Sentiu?... Això si que'm plau escoltarho.

PITOYA

Son les de vetlles.

MARIA

Es la den Farnés? Si la mateixa. De cop a la vostra falda la vaig apendre de cor fa tants anys... que'm plau sentirla! y aixís.., Ah! aixís!... (*de cop se sent més lluny*) quan ve el vent cambiant, y sembla que se la endú cap a l'altre banda de la vall... oh!... aixís!...

HILARI

Ets la rampellets d'abans! bon nom varen tréuret.

MARIA

De bó de bó? (*rient*).

PITOYA

Y tal.

MARIA

A fé que no me'n recordava.

HILARI

Si per estones semblava boja!

PITOYA

Y ara, tu!

HILARI

No te'n ofenguis.

MARIA

Déixali dir lo que vulgui; tot es plascent aquí.

HILARI

Si a voltes feyes coses tant extranyes... quan sortint de doctrina ab les mosses dels Fumerols y d'altres, les enramaves de fajols pel cap y espigalls de mill per el cos voltant y tu ab una mata de falguera a la mà, corríeu totes cridant esperitades «Adeu! Adeu!» al sol que se'n anava tot enrogit darrera'ls cims de de Santa Engracia.

MARIA

Es cert, si, si; ara'n taig memoria.

HILARI (*rient*)

Boja, boja!

PITOYA

Ay! la meva Marió... (*rient*).

MARIA

La rampellets... era jo la rampellets?

PITOYA

Emprò no'n fassis plat d'aquestes coses!

MARIA

Y si! (*rient. Apareix el senyor Salas per la porta del fons. Té l'aspecte reposat y plàcit, y del peu de la porta estant diu mitg rient, sorprenentlos a tots en plena alegría*)

SR. SALAS

Ah! les rialles fresques! sembla que ho donguin.

PITOYA

No es el Bonaventura? Si que l'es.

SR. SALAS

Pitoya.

PITOYA

Y donchs, noy?

SR. SALAS

Si... que hi farem...

MARIA (*a Sr. Salas*)

Era jo la rampellets. (*rient y deixantse anar asseguda al banch*).

SR. SALAS

Be, que't passa?

PITOYA

Ca, les gatades del Lari! Es dir que per aquí!

SR. SALAS

Ja ho veus. Tots bons?

PITOYA

Aixís, no'm podem pas dir mal!

MARIA (*reflexiva y per ella*)

La rampells!...

SR. SALAS

Seu, Pitoya.

PITOYA

Deu me'n guard; tinch molta pressa. Soch arrivada avuy de Carriols, m'han dit que la

noya serà aquí y só vingut corrents només per véurela; prou que'ns bagarà: me'n vaig que's fa tart.

SR. SALAS

Encara vas lleugera.

PITOYA

No hi van pas per mi'ls altres. Ja'ns veurem, ja'ns veurem, filleta.

MARIA

Dida .. (*s'abrassen*)

PITOYA

Y que te'n veig d'aixerida!... Vaja, salut. Bonaventura, apa! y si per res som bons...

SR. SALAS

Gracies, y adeu, Pitoya.

HILARI

Passa per allà si vols! per la escala de l'horta faràs dressera. (*Referintse a una escala de la galería*)

PITOYA

Y bé si. . hi vaig; apa! (*Se'n va per la galería a mà esquerra*)

MARIA

Adeu, dida, adeu. (*Surt a acompanyarla sense que'l públich la perdi de vista*)

SR. SALAS

(*assentantse ahont se trobava María*)

Recorts, recorts... tot son recorts! (*Lari mentrestant agafa una galleda de vora la llar y va per dirigirse cap a l'escala quan passa «Barrugàs» venint de la galería y en direcció també de la escala. Va ab pas de bou Lari al véurel li diu:*)

HILARI

Eh! té, veshi per mí. Omplena la galleda d'aigua y abeura la trugeta... au!... (*El «Barrugàs» pren la galleda y se'n va de mala gana. María que va per entrar ho veu. Lari, rient, y quan «Barrugàs» ja va per avall:*)

HILARI (*rient molt*)

Y que n'es de gandui el meu fillet!...

MARIA

Ja sabeu prou lo que li heu de dir, Lari; o sinó els dos llogats de Vallestra li faràn la lley.

HILARI (*s'en va rient*)

Què s'hi pot fer! son naturaleses.

SR. SALAS

Els has llogat per fi?

MARIA

Es clar. Si dona bó de véurels, tant sapats, tant fornits!... ab aquells farem feyna, ja ho veuràs. Té de dar un tom tant gran tot això!... y son ben bons minyons, ab pochs diners y la vida s'acontenten.

SR. SALAS

Sabs bé quí son?

HILARI

De sobres. Enviats d'en Falcó.

SR. SALAS

Aixís...

MARIA

A Vallestra hi ha hagut secada enguany y sobren brassos!... Comensat Abril... tot això pendrà un altre aire... (*prop la llar*) Costa, costa... però se'n surt... y després un s'hi repenja!... (*Sr. Salas mitg riu*) Tu també rius?

Aquesta casa deu encomanarho... forsa que'm plau per això.

SR. SALAS

Es que m'encanta contemplarte. Tot se'n alegra tant de vèuret!... Portes al teu entorn un tal desvetllament!... es ben bé un somni tot plegat!...

MARIA

A mi cap somni m'ha semblat may mentida!... Y tu, padrí, també t'hi sents cofoy aquí, val a dirho... però ets tossut... ja't passarà: vindrà un moment de benestar tant clar, tant planer!... que se t'escaparà dels llavis la confessió y tota la victoria serà meva!

SR. SALAS

Be prou que ho es... de que jo parli poch no es cosa de maravellarsen massa. Pensa ue'm sento viure per damunt tants fets passats; per damunt d'una vida que resta en sota, en sota... que'm trobo lluny de mí del que fins ara he conegut y que'm sembla fer coneixensa ab un altre jo que de mica en mica recordo d'anys passats y com un'ombra no més!... *(pausa)* No es ben estrany tot això?.., no sembla tot plegat una rondalla d'infants?...

MARIA

Ho es, padrí.

SR. SALAS

Als meus anys aquets cambis.

MARIA

Si: això segons com se mira es potser una inquieta trist!...

SR. SALAS

Si la Layeta ho veya!

MARIA (*s hi apropa amorosida*)

Qui sab si ara't pogués parlar lo que't diría!... deixem en pau als morts; ab els vius hem de pensar. Cal darse manya a fer tot lo que tenim per fer que es molt y no té espera. Abans d'un any, vuy que no la coneguis aquesta casa, y de mica en mica faré que's torni tota ella un palau modest, menut y net... tranquil per tu, encoratjador per els altres.

SR. SALAS

La teva hora es arribada.

MARIA

Oh! si... faig per qui ha fet per mi... y aquí, sota aquest sostre.

SR. SALAS

Sobretot aquí!... y no en la «cambra més trista!»... te'n recordes?

MARIA

Si: padrí, a cadascú lo seu. Per els sabis y els triats aquelles oloretes.

SR. SALAS

«Que no se sab si desmayen o retornen.»

MARIA

Les mateixes. Per nosaltres humils, que som d'aquí y aquí tornem l'olor de fum tan dolsa en les vetlles d'hivern... la dels camps sent l'istiu; y davant nostre tot això!... contemplaho! (*per lo que's veu de la finestra estant*).

SR. SALAS

Si, veig bé lo que tinch davant... y lo que resta enllà!... com un deliri.

MARIA

Son les darreríes del desvari!... déixem fer,

déixem fer a mí!... y en tant reviu lo que't coneix quan passes per més que no t'ho diu.

SR. SALAS

Si, si que m'ho diu.

MARIA

Millor.

SR. SALAS

Y tant clar si ho sapiguessis... casa meva sobretot!... quina tristor...

MARIA

No'n vulguis may d'això.

SR. SALAS

Tristor que tot d'una sembla portar vents d'alegría.

MARIA

Aixís encara...

SR SALAS

Carrers estrets de cases mal girbades... tots fan pujada.

MARIA

Cami del cel, padrí!

SR. SALAS

Algún que altre arbre bon company!... portalades amigues... a remats! gent coneguda... poca... Les soles cares que segueixen aital que abans son les de algun sant de la Parroquia, muts, encantats com quaranta anys enrera... no s'han fet vells aquells! No sé perque també m'han fet tristor!

MARIA (*rient*)

Y qu'ets criatura.

SR. SALAS

Bona Maria, has de trobarho natural que

per moments coli dins meu algún qu'altre regalim d'amargor... *(pausa)* Sembla ahir, sembla ahir... y han passat tantes coses!...

MARIA

No t'hi vuy veure aixís, prou: passem comtes, vina. Es sempre un bon remey per les cabories. (*apropa una cadira a la taula y's treu una llibreta de la butxaca*).

SR. SALAS

Déixem en pau: d'ahont surts ara ab els comtes?

MARIA

D'ahont surto, dius? No n'hem passats encara y cal que'n passem. Com vols, donchs, que'ns posem de cap a la tasca! Que inaugurem la vida activa, la convinguda!... Porto'ls llibres veus? (*mitg rient*).

SR. SALAS (*mitg rient*)

Si.

MARIA

Cinch mil... cinch mil que te'n varen dar, menys les quatrecentes vint que entre mesades y lo deixat li devies, queden si mal no he comtat per quatre mil cinchcentes vuitanta. Sense lo deixat per el teu amich, debies segons notes, que s'han pagat també mil setcentes seixanta, que tretes de les altres fan dos mil vuitcentes vint. Lo del amich li pagaràs quan puguis. No ho necessita tant. Li escriuràs dihentli que't deus a les cullites y serà ben cert. Ara: quan te'n dona aquell que espera la resposta per lo dels mobies sobrers?

SR. SALAS

Una miseria, valorat a dos mil duros, n'ofereix seixanta quatre.

MARIA

Ja se sab, aprofiteu; tot junt, donchs, (*sumant*) tres mil cent vint. Descomtém lo gastat des que som aqui, lo que podràn costar els transports de lo que no venguessis, el darrer lloguer del pis.

SR. SALAS

Però diguem tu... aquella taula y aquelles cadires de noguera macisses...

MARIA

Quan se toca a vendre!...

SR. SALAS

Y l'armari mirall...

MARIA

No son moda ara.

SR. SALAS

Y la cadira del despaig del noy y tot aquell seguit d'eines tan cares.

MARIA

Veus? Això es un'altre cosa. Per el preu que ofereix, tot se li pot donar fent excepció d'allò. Cal buscar algú del ofici que ho necessiti. Crech que's pot pagar millor.

SR. SALAS

Penso com tu... fora una veritable llàstima... després, no podem encara dar per cert que tot allò's pugui vendre.

MARIA

Per què no?

SR. SALAS

Has parlat ab ell per ventura? No coneixem de manera resolta'l seu parer, y, es més, no'l podem coneixe, per quan ell mateix des-

coneix la veritat de com estàn les coses. Al fi y al cap sab només que ha vingut aquí per la salut, per posarse bé de lo tant malament que va arribar, sab que s'hi ha posat com es, un fet. Nosaltres d'altra part només l'hem convensut de que li convé passar aquí pel cap baix dos anys, concell dels metges que l'han vist... podrá fer de metge aquí, això també ho sab... però ignorem lo que pugui venir! y si per un cas les circunstancies... ell mateix... jo qué sé, en fi .. qui sab si encara...

MARIA

Oh! aquestes revifalles y que'ns ne fan de mal! no vuy, no obstant anticiparme a lo que pugui venir. Avuy tal com entre tú y jo està convingut, li parlaré ben clar de tot — convè per anar a fer lo que per fer resta—per veure que's decideix; no's podía fer abans: ara l'home se sent fort...

SR. SALAS

Vols dir?

MARIA

No tinguis por. A més no sé perque'm sembla que'n sab tant com nosaltres.

SR. SALAS

Per què ho dius?

MARIA

Quan la Ernestina veyentse perduda segons ella, davant la certitut de passar per lo menys dos anys aquí se va decidir a dur a cap lo del convent, deixantse emprò la porta oberta ab la bona pensada de la prometensa dels exercicis... y això per no afectar a l'Enrich

(*irònicament*) qui sab si abans d'anarsen... de part seva...

SR. SALAS (*intrigat*)

Que li va contar tot vols dir?

MARIA

Potser m'erro y en aquet cas qu'ella'm perdoni. Però lo cert es que fa una setmana, de l'hort estant els vaig veure asseguts aquí (*a la galeria*) ben llarga estona. Després d'això... fins m'ha semblat veure a l'Enrich... com si sabés del cert per ahont camina...

SR. SALAS

Potser t'ho penses.

MARIA

Potser...

SR. SALAS

Però... (*com preocupat*).

MARIA

Bà, bà. Déixem fer a mí. (*alegrantse*) Tu no t'hi fiquis, airèjat, corre... ja veuràs com tot s'arregla, com tot de mica en mica va prenent forma a gust nostre, com ens reixirem de tantes tristors passades, curades a temps totes. Com sembrem, com cullim!... Veig tant clar el sol darrera'ls núvols! S'esclareix, s'esclareix!... (*rient*) Riu, padri, riu: no t'hi vuy veure ab aquesta cara, sents? Riu, riu, fes com jo... que tota soch rialles.

SR. SALAS

Has cambiat tant ab poch temps!

MARIA

Es que ha cambiat lo que'm volta. Es que no tinch cases al davant que'm tapin el cel; es que guaito enllà y veig lluny y més lluny, encara. (*rient*) Guàitahi també, padri.

SR. SALAS

De tu vé tot, per tu tot s'ha fet... y que no has parat fins y a tant que ens has tingut aquí, aquí, arrencantnos d'allà baix... portantnos al terrós... ets acaparadora... ens has volgut per tú!

MARIA

Si: no t'ho nego. Us he tret de les urpes malestrugues, d'aquella confusió ahont no us podien debatre... de cap a la terra us he volgut... aquí! aquí!

SR. SALAS

Però això, María...

MARIA

Qué?

SR. SALAS

Això no's fa... per fersel Damunt del teu esfors diría que s'hi veu quelcom més que un agrahiment... perque tant gran no sé d'ahont pot venirte!... Té més forsa tot plegat! Diguemho clar, María.

MARIA

Què?

SR. SALAS (*ab precaució e interés*)

Tu l'estimes al noy? (*pausa*)

MARIA

Y si't digues que sí?

SR. SALAS

T'abrassaría que't faría mal de tant fort.

MARIA

Apa, donchs, abràssem y fesme mal, forsa mal! (*S'abrassen y ab gran efusió*)

SR. SALAS

Que t'en veig de gran! L'estimes?

MARIA

Si, però may l'hi he dit, ni penso dirli!...

SR. SALAS

No't caldrà pas, ho llegirà en els teus ulls, abans de la primera cullita!... (*s'abrassen novament*). Te veig com una santa!

MARIA

Padrí. (*Se deixen anar.*)

SR. SALAS

Si, si; com una santa; 'm fas tornar el mon menut, y m'aixamples el cor de tal manera!... si la noya fos ab nosaltres!...

MARIA

No tinguis por. No serà monja, creume. El necessitava aquet repòs. Li convenía prou!.. Si l'hora arriba de tancarshi per sempre—que no ho espero—s'adonarà del sol, de la lliveratat... y es massa bona per dur al extrem una falsa vocació. Ja ho veuràs, ja ho veuràs! Tu ajúdem sempre...

SR. SALAS

(*Veyent a Enrich que ve per la galería*)

D'ahont surts?

MARIA

Es ell.

SR. SALAS

Sí.

ENRICH (*de dintre estant*)

De la fon mestre (*porta un llibre a la mà*). S'hi està tant bé!

SR. SALAS

Y ja... tornem ab llibres?

ENRICH

Aquestos ray, son bons amichs (*altra sar dana*). Voleu anar a plassa? hi ha festa de ve lles. Sentiu?

MARIA

A plassa dius? Ben aviat serà hora d'ana a la cuina baixa.

ENRICH

Si no hi voleu anar, millor; reposaré. (*S'a seu aprop la taula en una cadira. Pausa.*)

SR. SALAS

No't canses massa?

ENRICH

Càl... M'ha agafat fal-lera de caminar, h comensat a fermhi.

MARIA

Tot demana mida.

ENRICH

La observo bé. (*María sembla esperar mo ment oportú y com neguitosa per quedar sol ab ell. Sr. Salas ho endevina, al corrent con està de tot lo convingut y ben dissimuladamen tot mirant els testos de la galería, se'n va poc a poch per el costat de l'escala de la mateix fins a desapareixe insensiblement. Aleshore María, del peu mateix de la galeria, avens poch a poch cap a la taula ahont s'apoya d colses sense assentarshi. Enrich li dona l'esque na. Està assegut cama assi, cama allà, l'es patller de la cadira al davant. Sembla abstret.. serenament abstret... María agafa el llibre qu Enrich ha deixat damunt la taula y li diu:*)

MARIA

Quin llibre llegeixes?... (*el mira'l llibre*) Francés?

ENRICH

Si: un poeta. *(pausa)*.

MARIA

Te tenim fort veritat?... no't reconeixes.

ENRICH

Ben cert. Aquet cap s'havía revoltat con-
a'l mestre!...

MARIA

Ens havies donat bona cosa d'ànsia; darre-
ment sobretot!... però tot s'adoba y una llar-
a tongada aquí't serà tant bona...

ENRICH

Si... ben llarga!...

MARIA

Després, al seguir del temps, les coses po-
en tombar què sab un còm!

ENRICH

Es clar.

MARIA

De moment aquí.

ENRICH

Aquí!...

MARIA

Y... que't sembla Enrich. Decidits a pa-
sarhi llarch temps, fora un absurde, natural-
ment, sostenir el pis a Barcelona.

ENRICH

Es clar.

MARIA

De tants mobles que se'n pot fer?... Des-
rés, el teu papà fet y fet, troba de mica en
nica tant bé el gust de la llar... que'l cor me
iu que qui le'n arrenqui... d'aquí!

ENRICH

Parles de vendre? Si?... Veneu, veneu... si jo volía diusho. Ja ho podeu vendre tot.

MARIA

Tot!... entenemse, tot...

ENRICH

Lo que se'n diu tot allò que no volgueu.

MARIA

Nosaltres?... però tu.

ENRICH

Jo? (*riu*) Ja tinch lo que necessito jo (*pausa. Mira fit a María... després l'hi pren carinyosament la mà y li diu afable y mitg rient*) María!... som molt bons, tots plegats! Y tu, creume a mí, vas ben bé de cap de colla. M'heu dut com un infant! ab tant d'amor, ab tanta suavitat!... Com més me'n adono ho estimo més!... Hi ha coses que may s'agraheixen prou.

MARIA

No t'entench.

ENRICH

Veus? Fingint no'm plaus tant. Ara has fet la mateixa cara que feyes abans quan tractaves d'encoratjarme sense crèuretho... y... lo que son visions d'aquells moments... me causen tanta pena! Diguem sempre la veritat de tot; es quan te veig més heròica! (*pausa*).

MARIA

(*molt rígida, resolta y amorosida*)

Pregunta.

ENRICH

Si que ho faré: la ruina del papa es un fet. (*pausa*).

MARIA

Si... però si ho sabs, per què ho preguntes?

ENRICH

Si ho sapigués no t'ho preguntaría. Ne tenía indicis. Vaig intentar que algú parlés y aquet algú no va parlar, però la confusió va fer dirli tantes coses de les que no s'adonava...

MARIA

Parles de la Ernestina?

ENRICH

Si; de la pobre Ernestina de la que'ns separa una equivocació.

MARIA

Tornarà, no'n duptis. *(pausa. Una miqueta tristós)* Me fa contenta saber que no t'ho deya. *(Pausa.)*

ENRICH

Deu diners el papà?

MARIA

Lo principal es pagat.

ENRICH

Y lo que resta?

MARIA

Se pagarà tot; no t'inquietis.

ENRICH

Però...

MARIA

Sortirà de nosaltres, del nostre esfors. *(Enrich la mira parat. Pausa)*

ENRICH

Del nostre esfors... Lo d'haverse vengut la casa d'aquí devía ser una excusa perque jo no m'extranyés de no anarhi.

MARIA

Si.

ENRICH

Va caure també ab tot plegat?

MARIA

També ho vaig saber fa pocns dies.

ENRICH

La fotografia venuda...

MARIA

Això no se t'havía amagat.

ENRICH

Y ara...

MARIA

Té... (*li dona una llibreteta*).

ENRICH

(*mitg rient y un cop ha llegit*)

En efectiu per ara... tres mil cent vuit...

MARIA

Som richs.

ENRICH

També ho crech jo. Finalment conech la situació y ja veus com m'ho prench. Ho sospitava tot.

MARIA

Coneixerla abans... no era prudent potser.

ENRICH

Heu sigut ben bons y estich d'acord complert ab tot lo fet, ab lo pensat. Temps enrera potser no hauria sigut capàs d'enténdreho, avuy si... entench més bé; entench més fi qu'abans! tres mil cent vuit pessetes... uns mobles per vendre, una despitada al convent. Una voluntat de ferro, (*per María*) Un pobre vell tornat,

infant, y... un fracassat potser!... tot això, voltat dels aires del camp... constitueix una armonía!... ho es; qui ho diría no obstant!...

MARIA

Un fracassat! es llastimós sentirteu dir; perque ho penses això? Ahont es el teu fracàs?

ENRICH

Recorda aquell despaig; aquells amichs, aquells pronóstichs tots...

MARIA

Això més aviat fora'l fracàs d'un altre, d' uns altres, però'l teu?... no. A més si a dintre portes quelcom de lo que deyen, per qué has d'abdicar als teus ideals? Per tot hi han homes sofrents... y aquí mateix!...

ENRICH

Oh! no, María! Soch més radical que tot això; més que tots vosaltres.

MARIA

Com vols dir?

ENRICH

El fracàs d'un costat! la salvació potser del altre!...

MARIA

Parla més clar.

ENRICH

Es lo que voldría... y no sé si puch bé. Ja fa dies tenia ganes de parlarten, però en arribant en aquet punt, les confusions encar no'm deixen. Sé no més que m'he afirmat en lo que pensava als comensos de la meva malaltía, que no soch lo que's creyen qu'era... Això si, això ho sé del cert... Però sè també qne no'm puch

conformar ab l'idea de ser un home vensut. Hi ha per dintre meu alguna forsa desconeguda? La cerco, la cerco... ah! les meves reflexions de tots aquets darrers dies!... Descoberta la forsa, la esmena de les passades errades meves o d'altri, fora ben prompte un fet...

MARIA

Potser no es hora encara de trobarla aquesta forsa que ben cert deus dur en tu.

ENRICH

Ho creus?

MARIA

Qui no'n porta una o altra?

ENRICH

Cal descobrirla!... Si jo veyés tant clar l'esdevenir com conech lo passat!... quina pena fa tot!... Me veig a mi; veig als altres que com jo anaven desviats y esmaperduts, no sent res de lo que un títul insolent proclama, víctimes dels desgavells incurables d'una estúpida civilisació que fa sabis a preu fixe, que'n vomita a milers!... y les joventuts se perden... y les families cauhen... y son en va tots els esforsos... quin fàstich!

MARIA

Y ets ben bé tu quí parla aixís?

ENRICH

Què trobes d'estrany en les paraules meves?

MARIA

Un cert desvetllament que m'encanta.

ENRICH

Es obra de les recents amistats, les extensions per ahont els ulls s'hi perden. La ondulació de les montanyes llunyanes; el cambi

brusque o suau de les nuvolades!... desperten tant!...

MARIA

Y desvetllat per tant belles cantades te creus un fracassat?

ENRICH

Tot lo que't conto es comparable al aire novell que respiro, però no sé si tinch dret a respirarlo.

MARIA

Si hi tens dret.

ENRICH

Si, Maria: quant en mitg d'aquest ambent hi vegés clar un camí marcat per els meus passos dirigirhi... jo fora entre tanta bondat y tanta bellesa una nota entonada... ara... me'n sento tant distanciat... (*pausa*) En quan a vosaltres... si el veig clar l'andurrial per ahont anireu. M'bas parlat del vostre esfors; arrendareu les teves terres, escasses y menudes; entre tu y el meu pare formareu una mena d'Aliansa. Portareu una vida quieta, benaurada!... però jo no m'hi puch veure, la conciencia m'ho faria insoportable! Ahont anirà dirigit el meu esfors? Per ahont anava, may més; quedarme ahont soch y com hi soch es inconsentible. En mi encara hi ha una joven-aprofitable, la duch en mi, la sento. (*s'haurà aixecat nerviós, no molt*).

MARIA

Donchs ja ho tens tot Enrich.

ENRICH

Que ho tinch tot! (*s'asseu al cairell de la laula més de cara a la galería que no a dins*).

MARIA (*apropanshi més*)

Y més encara. Una vetlla, en havent sopat, quan ja teníem endressat tot lo de la cuina, quan al vol de taula cusíem tot parlant... vares contarnos—me'n recordo com si ara fos —coses del cervell, si, molt intrincades, però que en el fons, ho veig ara, duyen certa claretat ben profitosa.

ENRICH

No t'entench.

MARIA

El cervell, no son les mans ens deyes, ni els peus, ni té paladar, ni guaita, ni respira, però ho es tot alhora. Y'l comparaves al crit de foch que fa matar y no mata!... te'n recordes bé?

ENRICH

Si.

MARIA

Si tu poguessis ser per aquets camps?... (*els hi mostra*).

ENRICH

(*comprenent tot d'una y quasi extasiat*)

Un gran cervell disfressat d'home.

MARIA

(*Mentres li va dihent tot això, Enrich sembla compendre y la va seguint ab l'expressió, com si per dins digués lo qu'ella diu, mentres s'extasía tot esguardant els camps que per la galería s'oviren y sempre sense moures d'ahont se troba segons l'acotació corresponent*). Y solemniós de la cima dels planers, abarcar d'un sol esguard lo que brosta y lo que brostarà; lo que's cull, lo que s'apila...

ENRICH

Ser la forsa que remogués la terra.

MARIA

Si.

ENRICH

El mateix grà que's colga.

MARIA

La voluntat de l'abundor!...

ENRICH

Oh! maravella! (*ben baixet y juntant les mans tot mirant de fora*).

MARIA

No't sentiríes ser un home de profit, plé de forsa, de joventut!...

ENRICH

María! (*prenentli la mà sens mirarla*).

MARIA

Si d'aquí vens, si tot això es casa teva (*per tot*) si'l teu pare ja va pecar moventsen! Tots van allà, tots: tots cerquen la felicitat en el mateix lloch y per ningú n'hi resta... son uns ingrats. No ho siguem tant nosaltres!

ENRICH

Ah! si!... (*en igual actitut*).

MARIA

Quina vida més clara no es aquesta!

ENRICH

Y com les teves paraules el mostren clar aquell camí cercat, aquell destí ignorat... aquella forsa pressentida...

MARIA

Si. (*molt animosa*).

ENRICH

Els vels s'escorren!...

MARIA (*triomfadora sens efectisme*)

Finalment!

ENRICH (*ben reflexiu*)

Oh! Els pobres menestrals!... que'n son de planyer!... corren darrera un fantasme que's riu d'ells y que els esclafa tot rientsen! Vesteixen robes que no'ls escauen, s'omplenen el cap de materies que'ls son estranyes! No veuhen més que les excepcions... y aixís els fuig la vida... aferrats a la mitjanía eterna!...

MARIA

Però nosaltres no'n som d'aquets. Hem corregut no més el perill de serho.

ENRICH

Ja ho érem.

MARIA

Arrivem a temps... Tot això, veus? (*de fora*) ens salva; guàiteu bé, que may com cosa teva t'ho has mirat. No t'hi sents? no t'hi trobes?

ENRICH

M'hi sento ensenyorit com si una veu misteriosa'm cridés reclamantmhi: com si tot un poema d'atavismes cantés obrintme'ls brassos!... Arribo fins a sentir el vèrtich de la terra!

MARIA (*excitantlo*)

De mica en mica, saps? Els extendràs els teus dominis y si't manqués coratge, guàitem a mí que també'n soch de forta. Veus? no més aquets dos d'aquí devant son meus; son nostres. (*va senyalantho tot ab gran vivacitat*) L'any que vé, per poch que fem, podrem comprar aquell d'allà y l'altre... l'altre de més enllà y

de mica en mica farem reverdir tot això tant mústich, y alegrarem l'esguard del vianant; d'aqui estant gaudirem de l'abundor y tot temps del any ens serà gloria.

ENRICH (*trobantshi del tot*)

Parla, parla!

MARIA (*de cada cop més animada*)

Y per el Setembre aquella devallada devindrà verda de ceps colltorsats de tanta fruita; y per el Juny aquell tros planer de l'altre banda serà talment torrat d'espigues y quan vinga el fajol d'una nevada de flors, tot tindrà el bell aire, benehirem el sol quan surti, quan s'acotxi y estimarem els fruits y els brassos que'ls remoguin, tal com si fóssim pares de tot y de tothom! (*pausa. Enrich poch a poch s'ha del tot absorvit en la contemplació sugestiva del paissatge en quin cel brilla ja'l primer estel de la tarde... s'ha talment embaumat de feconditats; se troba tant en l'influencia per ell desconeguda de les properes llums rosades... que plora... María ho veu*).

ENRICH

Quin encant!... (*pausa*).

MARIA

Que tens?

ENRICH

Res de dolent, María.

MARIA

Plores!

ENRICH

Es que veig davant meu un espectacle desconegut fins y a tant de sentides les paraules

teves!... jo no sabía que hi hagués en el mon tanta bellesa!...

MARIA

Y això't fa plorar?

ENRICH

No ben bé això!...

MARIA

Aleshores?

ENRICH

Tal volta ploro al adonarme de que he perdut quince anys de la meva vida!...

MARIA

(*El mitg abrassa desd'ahont está assegut a la taula, tota elia esmuyintse vora d'ell, somniosa heróica y molt dòna, dihentli ben aprop de la cara y a la claror que mimva somniosa*) No t'espantis per això: be prou que'ls guanyarem!...

SE TANCA LA CORTINA

14 Agost-20 Octubre 1906.

DELS PERSONATGES

El senyor Bonaventura Salas.—Es el tipo complert del bon home, endressat correcte però dels que no s'ha pogut avenir als aires ciutadans, per més que estigui perfectament convensut de lo contrari.

Enamorat dels fills; cofoy de la *sabiesa* del fill metge, ne parla embadalit, se'l mira y el cuida com reliquia santa.

Vesteix com li pertoca, ni massa apropat, ni massa apartat de la moda. Durant el tercer acte, ab roba estiuenca y ab joyós marcat descuit.

El Doctor Enrich Salas.—Ni es tonto ni es sabi, ni es vanitós. Més aviat es un noy obedient que fins arribada l'ocasió no's dona compte d'ell mateix adonantse de hont l'ha portat l'amor desmessurat dels que l'han estimat sens saber com l'estimaven.

El seu aspecte es de lo més corrent. Tant sols quan se sab qui vol ser, resulta del tot en discordancia ab qui es.

Vesteix a l'ordre del día y seguint sempre les circunstancies. Arrivant el tercer acte, regirà per ell la mateixa observació feta al personatge anterior.

Eusebi Montferrer.—Aquet no ofereix dubte. El noy rich que ha seguit carrera per tenir un títol. Es cult, irònich y sobretot indolent. Vesteix elegant sens estremar la nota però ben enterat de lo que's porta. En tot molt correcte y distingit.

El Dependent Lluis Sostres. — Aire vulgar, mirada astuta, tipo declarat de classe mitja que no vol passar per altre cosa. *Sab contar*, com se sol dir. Se presenta ab modos, però es feixuch y tira una miqueta cap a lo antipàtich. Vesteix molt aprofitat.

L'Hilari. — Un pobre pagès català. Solter, tota la vida que riu, riu sempre fins quan parla de coses tristes... Va molt arrupit y camina a petites passes. Sembla un infantó disfressat de vell.

No dú pèl a la cara, però està per afeitar. Casi es calvo.

El Barrugás.—No parla. Un gandul perfecte. Camina poch a poch y pesant. Es sapat.

Un Senyor.—Tipo del tot corrent, menestral ciutadà de categoría no definida.

Maria.—Es la noya ferèstega que porta dintre seu tot un mon d'amor y de tendreses, encoberta per uns hàbits y unes costums aparentment prompte adaptades al seu modo de ser.

La clarividente que sab pensar mentres estima; la voluntat implacable; el desitg tornat obra, en una paraula, la perfecte reunió de totes aquelles qualitats, posehídes només per els qui neixen ab l'estel de la forsa al bell mitg del front.

Es ademés, de aquelles maques tristes. Recorda l'aucell engabiat... més endavant l'aucell quan reprén la volada y aleshores... canta, canta!

Durant el primer acte vesteix de cambrera; d'estar per casa durant el segón y retornada

al camp, quan el tercer, entre pagesa y ciutadana, apareix com un esclat de joya.

La Ernestina.—N'hem vistes a milers, constantment ne veyem. La noya que viu fora de tota realitat, la voluntat de *doublé* que fa tornar cursi lo bo y detestable lo modest. En el seu damunt se veu prou, ab lo que diu se veu més, y ab com pensa se veu massa. Una beneita, bona noya, però insoportable. Vesteix com si fos un calch de figurí vulgar y barato.

La Pitoya.—La eterna dòna de fora. El cap tot blanch, el mocador al cap. De aquelles dònes que semblen farsells de roba.

Aquesta obra va ser representada per primera vegada en el Teatre Català (Romea), la nit del 10 de Desembre de 1906, baix el seguent repartiment:

Bonaventura Salas, senyor Piera; *Enrich Salas*, senyor Barbosa; *Eusebi Montferrer*, senyor Capdevila; *Dependent Lluis Sostres*, senyor Vehil; *Hilari*, senyor Sirvent; *Barrugàs*, N. N.; *Un senyor*, senyor Moreno de Llansa; *Maria*, senyora Jarque; *Ernestina Salas*, senyoreta Xirgu; *La Pitoya*, senyora Baró.

ERRADES MÉS IMPORTANTS

Pàgina	linea	diu:	y deu dir
9	19	*enredats...*	*enrredets*
31	3	*dantlo...*	*donantho*
32	15	*fa*	*fan*
34	23	*parlen...*	*parleu*
69	29	*lA...*	*Al*
75	3	*d'un dia...*	*d'endia*
77	17	*irisós...*	*frisós*
91	32	*son...*	*soch*
103	14	*porteulo...*	*portemlo*
126	25	*cop...*	*cap*
129	1	*serà...*	*era*
131	17	*ue'...*	*que*
131	32	*inquieta...*	*miqueta*

BIBLIOTECA "DE TOTS COLORS"

	Pessetes
La llàntia del odi, tragedia en quatre actes, per Gabriele d'Annunzio. Traducció de Salvador Vilaregut . . .	2
La fortuna boja, comedia en quatre actes, per Joseph Morató	2
Papà ministre, drama en tres actes, per Gerolamo Rovetta. Traducció de Narcis Oller.	2
¡Por! comedia en un acte, per Felix Duquesnel. Adaptació de Narcis Sicars y Salvadó	50
Els mestres contistes. Volum primer. (Ivan Tourgenieff, Hégésippe Moreau, Eça de Queiroz)	1
La campana submergida, rondalla escénica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann. Traducció de Salvador Vilaregut	2
Les ales de cera, comedia en dos actes, per Manel Folch y Torres. . . .	1 50
Cor delator, monòlech, per Edgar Poe. Narració extraordinaria adaptada a la escena per A. Albert Torrellas. .	25
L'assumpció de Hannele Mattern, drama d'ensomni en dos actes, per Gerhart Hauptmann.	1 50
Els pobres menestrals, obra en tres actes, per Adrià Gual	2

preu: 2 ptas.